

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pigtraad-Gestapofangen

Nr. 4
August
1986

Kammeraternes Hjælpefonds feriehjem på Kegnæs, har nu været en glædesspreder gennem 35 år.
(Foto: Henning Petersen)

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. (03) 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeberg, Hesselager. (09) 25 14 77. (Der er 7 senge). Feriehjemets adresse er: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, Als. (04) 46 53 42.
Tilsynsførende: fru Karin Boysen, Østerbyvej 46, Østerby, 6470 Syd-Als, tlf. (04) 46 51 75.

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. (03) 86 55 59.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre, Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.

Kasserer: Skræddermester Povl Brandt, Glerupvej 19, 2610 Rødovre. Tlf. (02) 91 13 72.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg. Tlf. (06) 81 07 09.

Overlærer Preben Feddersen, Caroline Amalievej 11, Lundeberg, 5874 Hesselager. Tlf. (09) 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Kontorchef Niels Christian Andersen
Volmersvej 5, 6330 Padborg
Tlf. (04) 67 31 53

Læge Axel Jørgensen
Duebrødrevvej 14, 9000 Aalborg
Tlf. (08) 12 06 70

Forvalter Axel Lauritzen
Lundtofteparken 42, 2. t.v., 2800 Lyngby
Tlf. (02) 88 12 42

Overbetjent Ejler Mortensen
Nørregade 6, 6440 Augustenborg
Tlf. (04) 47 17 04

Arkitekt M.A.A. Børge Andresen
Egehegnet 307, 2850 Nærum
Tlf. (02) 80 13 40

Oberst K. Kjeldsen
Tingagerhjemmet, 5750 Ringe
Tlf. (09) 62 31 63

Redaktør Johs. Rasmussen
Ømkulevej 9, 7100 Vejle
Tlf. (05) 82 65 72

Sparekassedirektør Einer Hauberg
Holballe 3, 6473 Tandslæt
Tlf. (04) 44 76 04

Tandtekniker Leo Kæraa
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. (06) 27 04 28

Provst Poul Riis
Hostrupsgade 9, 4200 Slagelse
Tlf. (03) 53 35 34

Direktør G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. (07) 12 11 84

Herreekviperingshandler
Carl Otto Larsen, Lærkevej 6
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 11 60

Maskinmester H.P. Skjoldborg
Skovbrinken 9, 6400 Sønderborg
Tlf. (04) 42 57 07

Direktør Bernth Johannesson
Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby
Tlf. (02) 87 02 64

General Fl. B. Larsen,
Kongstedgården, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 07

Solveig Skjøtt
Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse
Tlf. (02) 48 56 74

FANGESAMMENSLUTNINGENS REKREATIONSFOND

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 3.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.
(De lige mdr. + november).

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Poul Nielsen,
Bavnebjergspark 6,
3520 Farum
(02) 95 22 08
Telefontid: kl. 17-18
Årsabonnement 50,- kr.
Udenfor Skandinavien betales et
portotillæg på 30,- kr.
Giro 9 31 54 54.

Eventuelle fejl i besørgelsen af
bladet rettes hurtigst muligt ved
henvendelse til udleveringspost-
kontoret.

REDAKTION

Johs. Fosmark,
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09

Frode Toft,
St. Kongensgade 63,5,
1264 København K
(01) 15 59 57

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

Kammeraternes Hjælpefond nu 40 år	95
Værket LIGAEN anmeldt...	98
Internationalt tribunal i Hamborg	100
Runde dage	103
Gensyn med Theresienstadt	105
Foreningerne	107-115
Mindeord	115
Bøger	118

De følgende numre af vort blad
udkommer 15/10 og 15/11 1986.
Stof fremsendes senest 4 uger
før de nævnte dage.

Pigtraad-Gestapofangen

NR. 4

AUGUST 1986

41. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen Gestapo-Fangerne . Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen . Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen . Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

Kammeraternes Hjælpefond gennem 40 år

Den 29. august 1986 har Kammeraternes Hjælpefond bestået i 40 år. Af praktiske grunde vil dagen blive markeret ved en reception i Admiral Gjeddes Gård i København den 6. september. Det skyldes, at Bernadotttegården i Roskilde fejrer sin 10-års dag den 29. august, og da en del af de samme mennesker vil være involveret i begge begivenheder, har KH valgt at markere sin stiftelse den 6. september.

Egentlig er fonden vedtaget ved et møde i Hellerup den 5. december 1945, og her valgtes den første bestyrelse, men når den 29. august regnes som stiftelsesdagen, skyldes det, at fundatsen er underskrevet den dag.

Gennem vort blad er kammeraterne holdt a-jour med, hvad der sker løbende, men dagen opfordrer vel til et tilbageblik.

KH er en sammenslutning af fangekammerater fra fængsler, tugthuse og KZ-lejre, forudsat at indespærringen skyldes deltagelse i frihedskampen eller pågældende på grund af race eller politisk indstilling har været interneret, evt. deporteret.

Fra starten slog vi fast, at vi ville gøre vort yderste for, at de efterladte ikke måtte få den følelse, at de er glemt. Som årsag til fondens stiftelse ligger også en dyb taknemmelighed for, at vi slap fra interneringen og deportationen med livet i behold.

23.000 interneret

Vi regner med, at der i de fem okkupationsår blev interneret 23.000 danske af Gestapo eller den tyske værnemagt. Under krigen deporteredes 6.287 danskere til tyske KZ-lejre. Af disse døde 560 i lejrene eller godt 10% af det antal, der omkom under frihedskampen.

I starten fik fonden en god hjælp fra overskud af bogen: Danske i tyske koncentrationslejre, som Johs. Fosmark redigerede og Gyldendal var forlægger for. Det drejede sig om kr. 40.000. Kornbech holdt mange foredrag og Fos-

mark en del. Overskuddet herfra blev godt kr. 12.000. Buchenwald-fangerne var så venlige at skænke overskuddet fra den storartede revy kr. 2.580. Hertil kom bidrag fra kammerater, der meldte sig ind i den nye fond.

Samme formand i 28 år

Til formand valgtes konsul, advokat Kaj V. Dahl og til revisor statsaut. revisor H. C. Steen Hansen. Et år senere valgtes Steen Hansen til kasserer. Hans efterfølgere blev Olav Holst, H. P. Skjoldborg og nu Povl Brandt.

RECEPTION

Kammeraternes Hjælpefond har 40 års jubilæum

I anledning af, at Kammeraternes Hjælpefond nu har virket igennem 40 år under det motto, der var fondens fra første færd: »De raske kammeraters hilsen til de syge«, afholder KH en reception

LØRDAG DEN 6. SEPTEMBER 1986 kl. 10-12

i

Admiral Gjeddes Gård, Store Kannikestræde 10, København K.

Ved receptionen vil der blive talt af en af de kammerater, som har været med, siden fonden blev stiftet, og en lille bog om fondens virke igennem de mange år vil blive præsenteret.

Alle, der på den ene eller anden måde har eller har haft forbindelse med fonden, hvad enten det er som ydende eller nydende, er hjerteligt velkomne.

Konsul Kaj Dahl var fondens første formand - gennem 28 år. Han får her overrakt Neuengamme-foreningens æresstatuette.

Brug os!

Allerede fra starten sagde formanden: Brug os, men misbrug os ikke. Og det kan siges at være kendetegnende for fonden. Den lader sig gerne bruge, men et omhyggeligt undersøgelsesarbejde garanterer, at hjælpen kommer, hvor der er virkelig behov. I mange tilfælde kender et af bestyrelsesmedlemmerne ansøgerne eller gør opmærksom på det, man i desværre alt for mange tilfælde har kunnet konstatere: Skjult nød.

Der er i de første 25 år behandlet godt 2.000 ansøgninger. Deraf er 250 afslået, og ca. 40 er henvist til Frihedsfonden, da opgaverne var for store for KH. Man kan også sige, at dette er en af grundene til, at fonden har kaldt sig selv Frihedsfondens lillebror. Der er ydet en del lån og bevilget et stort antal studielegater. Desuden en del invalidelegater, og langt det største antal hjælpesager har drejet sig om hjælp på grund af sygdom.

Fonden har gennem alle årene haft det grundsynspunkt, at KH er de raske kammeraters hjælp til de syge, der blev ofre for sult, pest, mishandling, retsløshed og lunefulde handlinger fra den samling sadister, som sad ved roret i fængslerne og i lejrene.

Karakteristisk for fondens virke er, at vi aldrig har modtaget offentlige midler. Pengene er fremkommet ved årlige

kontingenter fra medlemmerne og ved overskud ved udgivelsen af bladet Pigtråd. Omsat i penge drejer det sig om en hjælp på flere millioner kr.

Det kan tilføjes, at fonden gennem en del år har stillet to mærkater til rådighed. Det ene med Pigtråd og frihedsbevægelsens farver. Det andet er et portræt af Folke Bernadotte. De blev solgt for 10 øre pr. stk.

I den lovgivning, der udarbejdedes efter 1945 om hjælp til tidligere KZ-fanger og andre skadelidte fra frihedskampen, regnede man med en virketid på 5 år, og da de var udløbet, mærkede fonden et meget stort behov for hjælp.

Lejrenes eftervirkninger

Ret hurtigt tog dr. Paul Thygesen initiativet til en lægevidenskabelig undersøgelse af lejrenes eftervirkninger. Der var et helt nyt erfaringsområde, som det var af den allerstørste betydning at få klarhed over.

General F. B. Larsen var fondens formand de efterfølgende 6 år.

Pigtråd gjorde en stor indsats for at skabe interesse hos alle ex-fanger for at undersøgelsen kunne gennemføres med held.

Mens bladet fra starten kom ud til alle, der stod i kartotekerne over interne rede under okkupationen, gik man på grund af papirrationering og porto-udgifterne over til kun at sende til medlemmerne af Landsforeningen af besættelsestidens politiske fanger og til medlemmer af KH. Da Landsforeningen opløstes, blev Pigtråd udelukkende organ for fonden og støtteabbonenter.

Også initiativ for tjenestemænd

Inden denne omtale af bladet slutter, må nok berettes om et initiativ, som bladet primært tog sig af. Vor medarbejder, redaktør Hans Fosmark, besøgte formanden for Buchenwald-klubben, politiassistent Julsgaard Larsen. Han blev under besøget klar over, at der forelå en række erstatningssager, hvor Buchenwald-fanger havde fået en ganske urimelig behandling.

Hans Fosmark gik om bord i sagen med megen hjertevarme og med journalistisk dygtighed under titlerne: »Helt idiotisk lovgivning«. »Jo mere invalideret en mand er, desto mindre får han i erstatning«. Nu havde der nok været arbejdet på faglig organisationsmæssig basis, men sagen var gået i stå. Nu blev der sat skub i den. En del førende politikere blev orienteret om en række uretfærdigheder, og relativt hurtigt kom den nye lov, der tog sigte på at fjerne visse kretsfærdigheder for skadelidte tjenestemænd.

Feriehjem i 35 år

Gennem 35 år har KH ejet og ledet feriehuset Kegnæs. Det blev købt den 7. april 1951 og har siden været rammen om mange hundrede familiers ferieliv.

Umiddelbart efter skabelsen af Mindelunden i Ryvangen gjorde KH en indsats for at skabe en smuk og seriøs 4.

Civilingeniør Mogens Dyre efterfulgte F. B. Larsen som formand de efterfølgende 6 år.

maj. Først hjalp en gruppe skolebørn med at sætte levende lys på gravene. Senere fik også stolperne en lille fakkell. Der blev udvidet med seriøs, dæmpet musik hele aftenen, og gennem de sidste 25 år får hver enkelt grav en buket blomster, der lægges af skolebørn, mens de voksne fra »De erhvervshæmmede« tager sig af lysene og faklerne.

Gennem nogle år har Radiodrengekorret desuden sunget, og de lyse, klare drengestemmer er rigtigt kommet til deres ret i Danmarks mindehave, senere er sangen videreført af Zahles skoles kor.

Er vejret nogenlunde, går der en strøm af mennesker, unge som gamle rundt i parken. De færdes stilfærdigt, grebet af stedets højtid. Det drejer sig om flere tusinde.

Der er her fortalt om en mangeartet virksomhed, men linien i den har gennem alle 40 år været klar, nemlig at udføre et arbejde til gavn for besættelsestidens skadelidte, at skabe festivitas over besættelsestidens store dage samt holde mindet højt i ære om dem, der ofrede livet, for at vi kan leve.

*

En undersøgelse fonden foretog, kunne i 1953 fortælle om mange, der nu var 100-85-75 eller 50% invalider. Undersøgelsen kunne fastslå, at hundreder af frihedskampens ofre levede en kummerlig tilværelse.

KHs svar var oprettelsen af flere invalidelegater, og der blev fra fonden ydet en betydelig konsultativ hjælp.

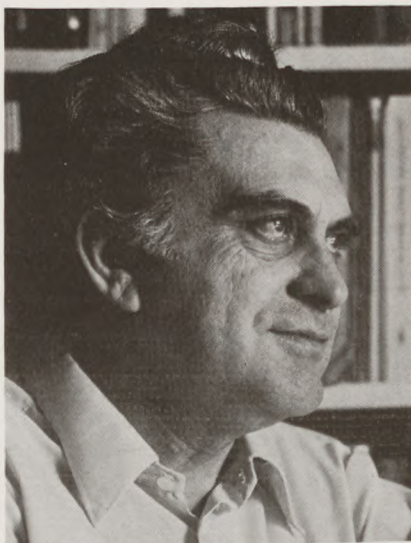
Ved 10-års festen i Radiohusets koncertsal havde vi den glæde og ære, at statsminister H. C. Hansen talte og varmt anbefalede hjælpearbejdet.

I slutningen af 1955 var fonden så langt fremme i undersøgelsen, at vi kunne rejse krav om, at alle skulle have adgang til fornyet undersøgelse.

Krav om ny lov

Skemaerne blev nærmere bearbejdet, og udtalelser i 1956 gik ud på, at sundhedstilstanden for alle adspurgte var forværret. Interneringstiden var i gennemsnit 5,6 måneder i danske fængsler og 11 måneder i tyske KZ-lejre. Vægttabet var på 30-35 kg. I gennemsnit havde de syge været på hospital 5 gange. Det højeste antal var 22 gange. 57 familier havde i gennemsnit 505 kroner om måneden at leve for.

Med støtte fra alle de største fangeformationer rejste KH nu kravet om en lovændring, således at besættelsestidens hårdest ramte familier kunne få en be-

Fondens nuværende formand, kontorchef, cand.jur. Hans Andersen.

tryggende tilværelse.

I marts 1957 skete så det, at et enigt folketing vedtog at forlænge loven, så den nu nærmede sig den norske lov. Den 12. april 1957 kunne kongen underskrive den nye lov, der trådte i kraft den 25. april 1957.

Tysklandsbod

I en anden sag har fonden spillet en fremtrædende rolle. Efter forhandlinger i årene 1956-1959 afsluttede et udvalg en overenskomst med Vesttyskland, hvorefter Tyskland ydede en symbolsk erstatning til danske modstandsfolk. Hermed havde et nyt stykke folkeret sejret. Fondens ydede fællesudvalget såvel kontorhjælp som pengehjælp. Sagen førtes af fællesudvalget med H. C. Steen Hansen som den strålende idémand.

*

Forholdet til den historiske sandhed om besættelsestiden har altid interesseret fondens bestyrelse. I 1959 udførte et udvalg et grundigt arbejde for at få oprettet et professorat i besættelsestidens historie ved Århus Universitet. Udvalget bestod af overtrafikassistent Kai Linde, rektor Paul Holt og skoleinspektør Johs. Fosmark. Udvalget opnåede ret meget, og i en artikel i Pigtråd i 1962 fortæller Jørgen Hæstrup, at »initiativet fra Kammeraternes Hjælpefond bidrog til en revolution for den historiske forskning af okkupationsårene.«

Tak til dem, der kørte

I bestyrelsen blev det synspunkt rejst, at det var helt galt, at fangerne aldrig

selv havde sagt tak til de chauffører fra Danmark, der med stor risiko tog turen til Tyskland og reddede tusinder af danske og nordmænd ud af Tyskland, umiddelbart før fronten rykkede ind over Neuengamme-lejren.

Stævnet blev holdt i Fredericia den 10.-11. november 1962. Det samlede 423 chauffører med ægtefæller og tidligere fanger.

Fremtiden

I 1966 holdtes i Århus bestyrelsesmøde med det vigtigste punkt på dagsordenen: Hvor længe skal fonden virke? Der blev ført en realistisk drøftelse, der fastslog, at vi ville virke, så længe der er brug for os, og det har der været hele tiden.

Tanken med at rejse gode kollegier for unge under uddannelse har fondens sympati, og vi har navngivet et værelse på alle 9 kollegier.

Bladet - en forbereder for fonden

Første nummer af Pigtråd udkom den 5. maj 1946. I forhold til selve fonden har bladet altså været en slags forløber, men når der skal skrives om bladet, må man sige, at det er næsten umuligt at holde fond og blad ude fra hinanden. I en længere årrække har udgivelsen af Pigtråd været den økonomiske forudsætning for, at fonden kunne drive sin virksomhed videre.

Planen om at udsende et blad kom frem ved et lille møde. Vi var vist kun tre til stede. Men var enige om, at det ville være for dyrt for den planlagte fond af og til at sende breve ud til de mange ex-fanger. Man måtte derfor udgive et blad, der kunne skaffe indtægter.

I de senere år er der kommet flere ret store værker på dansk om fanger og deres livsskæbner. Meget ofte ser man i kildefortegnelsen Pigtråd anført som kilde. Det siger noget om, at bladet har været der, når der forelå materiale, der ville være af værdi for at dokumentere den historiske sandhed fra okkupationsårene.

Hjælpen er i det store og hele blevet påskønnet, og i mange tilfælde har hjælpen været særlig velkommen fordi den kom fra den skadelidtes eller afdødes kammerater. Det er også det, der var vor tanke, da vi startede det arbejde, der nu markerer de 40 år. Det er derfor, at ordet *kammerat* forekommer i navnet.

(fortsættes næste side venstre spalte nederst)

En håndfuld mænd, der aldrig gav op

Ved Johs. Rasmussen, Vejle

To markante skikkelser fra bogen *Ligaen*. Fra venstre general F.B. Larsen og landsretssagfører, major Svend Truelsen.

I rækken af store værker omkring besættelsen af Danmark 1940-45 er nu udkommet den 42-årige historiker, overarkivar ved Rigsarkivet Hans Chr. Bjergs »Ligaen 1/11, Den danske militære Efterretningstjeneste 1940/45«, 648 sider, 350 kr., Gyldendals Forlag. Forgængeren har især været Jørgen Hæstrup, men også Henrik S. Nissen, Hans Kirchhoff og P. Roslyng-Jensen har leveret udmærkede værker.

Bjergs digre værk er velskrevet og vel dokumenteret, og han »forsvarer« efter-

retningsarbejdet og dets mænd på det bedste og konkluderer, at det for denne lille håndfuld mænd gjaldt, at »kroppen tilhørte de militære værn, hjernen stiledede man til rådighed for de allierede, og hjertet forblev hos modstandsbevægelsen«. De førte en privat udenrigspolitik, præget af en skjult kritisk holdning til den siddende regering.

Nogle af lederne

Der var det særprægede ved Danmark og Frankrig, at begge steder fortsatte landets militær længe, efter at landene var besat, og herunder altså også efterretningstjenesten. Dem, der tog fat straks efter besættelsen i foråret 1940 var E. M. Nordentoft, som var landofficer, P. A. Mørch, som tilhørte flåden, og i Stockholm den kendte journalist Ebbe Munck, til hvem man fik sendt stoffet på forskellig hemmelig måde. Han havde gode kontakter til den britiske ambassades folk i Sverige, men især til SOE i London, den organisation, som stod for sabotagen i de tyskbesatte lande.

Dette kom til at præge den danske efterretningstjeneste under hele krigen,

at kontakten til England gik til et center for sabotage og alskens modstand, ikke bare til et center for spionage. S.I.S. Ligaen, som vi nu vil kalde efterretningsvæsenet, var - måske ikke helt uforståeligt - frem til engang i 1942 i grunden mod ret megen sabotage i Danmark, skønt man fra engelsk side gerne så noget ske. »Ligaen« mente, at landets befolkning ikke var moden endnu, og så var der jo det, at man frygtede, at en aktiv anti-holdning mod nazisterne ville provokere tyskerne til selv at overtage al magt som fx i Norge. Og så ville Ligaarbejdet, spionagen, komme i fare. Ligaen drev hele tiden et farligt dobbeltspil, noget illegalt bag en ret uskyldig facade. Tre noget tyskvenlige ministre som Gunnar Larsen, Thune Jacobsen og Lauritz Hansen, der kom fra LO, var på et ministermøde 25.3.43 inde på, at ligaen sad inde med mange gode oplysninger, som politikerne burde kende. Heldigvis blev denne tråd ikke fulgt op.

Jane Horney

Bjergs bog kommer ind på mange emner undervejs. Fx også Jane Horney-sagen. Efter at han på grund af sin bog, der senere i år skal forsvares som doktordisputats, har haft adgang til kilder i Rigsarkivet, som menigmand ikke har, konkluderer han i et afsnit om hende, at hun var en betydelig sikkerhedsrisiko for både englænderne og den danske modstandsbevægelse. Ønsket om at fjerne hende kom fra flere sider, men mest fra engelsk, ja som en direkte ordre til den danske efterretningstjenestes folk i Stockholm. Det var krigens nødværge, ikke mord, som nogle svenskere helst vil kalde det.

»Den lille Generalstab«, dvs. V. Hjalp og S. P. Schjødt-Eriksen, som begge var Gørtz's daglige håndlangere, og folk, der intrigerede en del, ofte mod danske modstandsinteresser, og helst så al aktivitet og alle våben gemt, til tyskerne så at sige var ude af landet, får man også en del at vide om. Herunder den berøgtede »skæve våbenfordeling«. I øvrigt var Schjødt-Eriksen medlem af Frits Clausens naziparti først på krigen, måske en grund mere til, at han burde have holdt sig i baggrunden. Men han reagerede modsat.

Lod sig skille

En kuriøs, men vigtig ting for Ligafolkene, var, at de alle, hvis de var gift, lod sig skille. Så stod hustruerne frit og kunne især ikke bruges som gidsler. Og

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND...

- fortsat

Gennem de første 28 år var konsul Kaj V. Dahl fondens formand. Han afløstes for de næste 6 år af general F. B. Larsen, der igen afløstes for de efterfølgende 6 år af civilingeniør Mogens Dyre. Fra 1986 er kontorchef, cand.jur. Hans Andersen formand.

Bladet har haft samme redaktør gennem alle årene. Johannes Fosmark

det skal bemærkes, at man ikke ved af nogen Liga-officerskone, som gjorde ophævelser. De kendte deres pligt.

Bad om RAF-bombningen

Til tider var den danske modstandsbevægelse meget hårdt trængt, så Gestapo kendte navne på mange ledere, noget om arbejdsgang, grupper osv. Derfor bad man, herunder Liga-folkene, direkte London om at få RAF til at bombe Gestapo-hovedkvartererne rundt om. Ja, Schjødt-Eriksen bad også 5.10.44 om at få Oksbøl-lejren bombet, da der en tid var særlig mange tyske tropper der.

15.10.44 bad Jyllandsledelsen om at få bombet Gestapo-centret for Jylland, på Århus Universitet, fordi »det er mere nødvendigt at få ødelagt arkiver og bevare vore folk, end at bevare arkiverne og få vore folk ødelagt.« 31.10.44 blev universitetet med Gestapo-reden så effektivt bombet af RAF. Også Husmandsskolen ved Odense og Shellhuset i København blev udraderet, sidstnævnte den 21.3.45.

Det var hen på krigen helt fantastisk så meget, Ligaen vidste om tyske tropper i Danmark og deres forskydninger til og fra Norge, til Tyskland, Italien osv. Som Jørgen Hæstrup har sagt det: »De tyske tropper var og blev under nøje observation i Danmark time for time, sted for sted.« Men altså, Gestapo vidste også meget om os. Også i Sverige. Sommeren 44 vidste man, at oplysninger om en dansk flygtning, som havde passeret Malmö politi, et til to døgn efter lå på Gestapos bord i København. Heldigvis, må man konstatere, så arbejdede Gestapo, Sipo og Abwehr (kontraspionagen) på tysk side ikke synderligt godt sammen.

Mandefald

Af og til skete der mandefald og arrestationer. Hele tiden måtte staben både i København og udsendingene rundt i landet udskiftes, ligesom meddeler-nettet hele tiden måtte udbygges og repareres. Enkelte ledere måtte til Sverige, og enkelte kom endda videre til London.

Efter at et par af grundlæggerne, Nordentoft og Mørch, kom til Stockholm og dér fik udbygget det hele for resten af krigen, så kom bl.a. Svend Truelsen, efter 29.8.43 og året ud til at lede arbejdet.

Senere afløst af sin førstemand, Flemming B. Larsen, som var chef fra maj 44 til sin arrestation 2.9.44.

Fl. B. Muus.

Det fremgår tydeligt af Bjergs værk, hvilken stor rolle folk som Truelsen (senere i London) og herhjemme Fl. B. Larsen spillede. Flemming B. Larsen, nu snart 78 år og ejer af Kongstedgården ved Slagelse, blev arresteret ved en fejltagelse i en af Flemming B. Muus's lejligheder i København. Med et kort over den tyske krydser »Nürnberg« i Københavns Frihavn samt et kode-telegram og 18 nøgler på sig. Men han blev kun lemfældigt visiteret ved anholdelsen, så kodetelegrammet fik han tygget væk, og kortet fik han stukket ind i nogle bøger i kontoret på Shellhuset, hvor han sad. Han var heldig med at komme til sabotageafdelingen, ikke spionageafdelingen, og nøglerne, som tyskerne var begyndt at interessere sig for, fik han i løbet af det første døgn reduceret stærkt i antal.

Ydermere fik han, i en pause i morgendagens forhør, lejlighed til at kigge i en rapport, så han bedre vidste, hvad andre havde sagt om ham.

Det hele begyndte ellers stærkt. Først troede man, man havde anholdt »Flammen«, den kendte stikker-likvidator, så at man havde »Sofus« foran sig.

Og Sofus var netop Fl.B.L.s dæknavn. Men han benægtede alt, og det gik aldrig op for Gestapo, hvilken guldfugl man havde i hånden.

Så han kom siden til Froslev og allersidst til kz-lejren Neuengamme. Begge steder lykkedes det ham i mindre stil at fortsætte sit arbejde, at få vigtige efterretninger ud i det fri. Helt fantastisk.

Hans liv burde på tryk

Flemming B. Larsen, som har været med fra starten af kz-fange-foreningen

»Kammeraternes Hjelpefond« for nu 40 år siden, og var næstformand i 25 år og formand i seks år, har efter krigen haft store poster i Stockholm, Oslo, Bruxelles, været kommandant for den dansk-tyske fælleskommando i Rendsborg og var 1958-60 regimentschef i Fredericia.

I grunden burde han skrive sine erindringer. Krigen begyndte for ham, da han natten til den 9. april 1940 havde vagt i Krigsministeriet, som det endnu dengang hed. Her var det ham, som skulle vække ministeriets direktør, general J. D. von Stemann, forsvarsminister Alsing Andersen, udenrigsminister P. Munch og statsminister Th. Stauning. Statsministerens sekretær var den unge Hans Hedtoft, siden selv statsminister engang. Hedtoft indrømmede den nat, mens man ventede på de høje chefer, at Socialdemokratiets politik med den 9. april havde spillet falit. General Flemming B. Larsen, for det var jo hans slutpost som aktiv officer, har endnu sine håndskrevne notater fra den mørke april-nat 1940.

Der kunne nævnes mange andre spændende ting fra Bergs bog. Bl.a. at englænderne en tid tænkte på, om ikke svenskerne kunne deltage i befrielsen af Danmark, fx ved hjælp af Den danske Brigade.

Sydjylland særlig farligt

Man forstår, at det syd- og sønderjyske distrikt efterretningsmæssigt var et af de vanskeligste på grund af de mange tysksindede, hjemmetyskernes område.

1.6.44 blev premierløjtnant H. Rodt-witt-Nielsen leder her og valgte Fredericia til sit udgangspunkt. Han fandt en række betroede folk i Åbenrå, Esbjerg, Ribe og H. C. Faith-Jørgensen, Vejle, trafikassistent P. G. Knudsen og journalist B. Larsen, begge Kolding.

Faith blev bl.a. kontaktmand til »Havearkitekten«, dvs. general Vagn Bennike, som man i øvrigt ikke får det bedste indtryk af. Hans sikkerheds-vanvid betød ofte forsinkelser i arbejdet på 2 og 3 dage. Han havde som bekendt en overgang hovedkvarter i Vejle. Man hører også om hans stridigheder med A. Toldstrup, den civile jyske modstandsleder.

H. C. Bjergs bog »Ligaen« er en guldgrube at øse af. Nu og i fremtiden. Den viser, at der i Danmarks mørke år var en klat danske, som vidste, hvad de ville til landets bedste. Uanset nok så mange florumvundne konge- og regeringssord.

Johs. Rasmussen

En håndfuld mænd, der aldrig gav op

Ved Johs. Rasmussen, Vejle

To markante skikkelser fra bogen *Ligaen*. Fra venstre general F.B. Larsen og landsretssagfører, major Svend Truelsen.

I rækken af store værker omkring besættelsen af Danmark 1940-45 er nu udkommet den 42-årige historiker, overarkivar ved Rigsarkivet Hans Chr. Bjergs »Ligaen 1/11, Den danske militære Efterretningstjeneste 1940/45«, 648 sider, 350 kr., Gyldendals Forlag. Forgængeren har især været Jørgen Hæstrup, men også Henrik S. Nissen, Hans Kirchhoff og P. Roslyng-Jensen har leveret udmærkede værker.

Bjergs digre værk er velskrevet og vel dokumenteret, og han »forsvarer« efter-

retningsarbejdet og dets mænd på det bedste og konkluderer, at det for denne lille håndfuld mænd gjaldt, at »kroppen tilhørte de militære værn, hjernen stillede man til rådighed for de allierede, og hjertet forblev hos modstandsbevægelsen«. De førte en privat udenrigspolitik, præget af en skjult kritisk holdning til den siddende regering.

Nogle af lederne

Der var det særprægede ved Danmark og Frankrig, at begge steder fortsatte landets militær længe, efter at landene var besat, og herunder altså også efterretningstjenesten. Dem, der tog fat straks efter besættelsen i foråret 1940 var E. M. Nordentoft, som var landofficer, P. A. Mørch, som tilhørte flåden, og i Stockholm den kendte journalist Ebbe Munck, til hvem man fik sendt stoffet på forskellig hemmelig måde. Han havde gode kontakter til den britiske ambassades folk i Sverige, men især til SOE i London, den organisation, som stod for sabotagen i de tyskbesatte lande.

Dette kom til at præge den danske efterretningstjeneste under hele krigen,

at kontakten til England gik til et center for sabotage og alskens modstand, ikke bare til et center for spionage. S.I.S. Ligaen, som vi nu vil kalde efterretningsvæsenet, var - måske ikke helt uforståeligt - frem til engang i 1942 i grunden mod ret megen sabotage i Danmark, skønt man fra engelsk side gerne så noget ske. »Ligaen« mente, at landets befolkning ikke var moden endnu, og så var der jo det, at man frygtede, at en aktiv anti-holdning mod nazisterne ville provokere tyskerne til selv at overtage al magt som fx i Norge. Og så ville Ligaarbejdet, spionagen, komme i fare. Ligaen drev hele tiden et farligt dobbeltspil, noget illegalt bag en ret uskyldig facade. Tre noget tyskvenlige ministre som Gunnar Larsen, Thune Jacobsen og Lauritz Hansen, der kom fra LO, var på et ministermøde 25.3.43 inde på, at ligaen sad inde med mange gode oplysninger, som politikerne burde kende. Heldigvis blev denne tråd ikke fulgt op.

Jane Horney

Bjergs bog kommer ind på mange emner undervejs. Fx også Jane Horney-sagen. Efter at han på grund af sin bog, der senere i år skal forsvares som doktordisputats, har haft adgang til kilder i Rigsarkivet, som menigmand ikke har, konkluderer han i et afsnit om hende, at hun var en betydelig sikkerhedsrisiko for både englænderne og den danske modstandsbevægelse. Ønsket om at fjerne hende kom fra flere sider, men mest fra engelsk, ja som en direkte ordre til den danske efterretningstjenestes folk i Stockholm. Det var krigens nødværge, ikke mord, som nogle svenskere helst vil kalde det.

»Den lille Generalstab«, dvs. V. Hjalp og S. P. Schjødt-Eriksen, som begge var Gørtz's daglige håndlangere, og folk, der intrigerede en del, ofte mod danske modstandsinteresser, og helst så al aktivitet og alle våben gemt, til tyskerne så at sige var ude af landet, får man også en del at vide om. Herunder den berøgtede »skæve våbenfordeling«. I øvrigt var Schjødt-Eriksen medlem af Frits Clausens naziparti først på krigen, måske en grund mere til, at han burde have holdt sig i baggrunden. Men han reagerede modsat.

Lod sig skille

En kurios, men vigtig ting for Ligafolkene, var, at de alle, hvis de var gift, lod sig skille. Så stod hustruerne frit og kunne især ikke bruges som gidsler. Og

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND...

-fortsat

Gennem de første 28 år var konsul Kaj V. Dahl fondens formand. Han afløstes for de næste 6 år af general F. B. Larsen, der igen afløstes for de efterfølgende 6 år af civilingeniør Mogens Dyre. Fra 1986 er kontorchef, cand.jur. Hans Andersen formand.

Bladet har haft samme redaktør gennem alle årene. Johannes Fosmark

det skal bemærkes, at man ikke ved af nogen Liga-officerskone, som gjorde ophævelser. De kendte deres pligt.

Bad om RAF-bombningen

Til tider var den danske modstandsbevægelse meget hårdt trængt, så Gestapo kendte navne på mange ledere, noget om arbejdsgang, grupper osv. Derfor bad man, herunder Liga-folkene, direkte London om at få RAF til at bombe Gestapo-hovedkvartererne rundt om. Ja, Schjødt-Eriksen bad også 5.10.44 om at få Oksbøl-lejren bombet, da der en tid var særlig mange tyske tropper der.

15.10.44 bad Jyllandsledelsen om at få bombet Gestapo-centret for Jylland, på Århus Universitet, fordi »det er mere nødvendigt at få ødelagt arkiver og bevare vore folk, end at bevare arkiverne og få vore folk ødelagt.« 31.10.44 blev universitetet med Gestapo-reden så effektivt bombet af RAF. Også Husmandsskolen ved Odense og Shellhuset i København blev udraderet, sidstnævnte den 21.3.45.

Det var hen på krigen helt fantastisk så meget, Ligaen vidste om tyske tropper i Danmark og deres forskydninger til og fra Norge, til Tyskland, Italien osv. Som Jørgen Hæstrup har sagt det: »De tyske tropper var og blev under nøje observation i Danmark time for time, sted for sted.« Men altså, Gestapo vidste også meget om os. Også i Sverige. Sommeren 44 vidste man, at oplysninger om en dansk flygtning, som havde passeret Malmö politi, et til to døgn efter lå på Gestapos bord i København. Heldigvis, må man konstatere, så arbejdede Gestapo, Sipo og Abwehr (kontraspionagen) på tysk side ikke synderligt godt sammen.

Mandefald

Af og til skete der mandefald og arrestationer. Hele tiden måtte staben både i København og udsendingene rundt i landet udskiftes, ligesom meddeler-nettet hele tiden måtte udbygges og repareres. Enkelte ledere måtte til Sverige, og enkelte kom endda videre til London.

Efter at et par af grundlæggerne, Nordentoft og Mørch, kom til Stockholm og dér fik udbygget det hele for resten af krigen, så kom bl.a. Svend Truelsen, efter 29.8.43 og året ud til at lede arbejdet.

Senere afløst af sin førstemand, Flemming B. Larsen, som var chef fra maj 44 til sin arrestation 2.9.44.

Fl. B. Muus.

Det fremgår tydeligt af Bjergs værk, hvilken stor rolle folk som Truelsen (senere i London) og herhjemme Fl. B. Larsen spillede. Flemming B. Larsen, nu snart 78 år og ejer af Kongstedgården ved Slagelse, blev arresteret ved en fejltagelse i en af Flemming B. Muus's lejligheder i København. Med et kort over den tyske krydser »Nürnberg« i Københavns Frihavn samt et kode-telegram og 18 nøgler på sig. Men han blev kun lemfældigt visiteret ved anholdelsen, så kodetelegrammet fik han tygget væk, og kortet fik han stukket ind i nogle bøger i kontoret på Shellhuset, hvor han sad. Han var heldig med at komme til sabotageafdelingen, ikke spionageafdelingen, og nøglerne, som tyskerne var begyndt at interessere sig for, fik han i løbet af det første døgn reduceret stærkt i antal.

Ydermere fik han, i en pause i morgendagens forhør, lejlighed til at kigge i en rapport, så han bedre vidste, hvad andre havde sagt om ham.

Det hele begyndte ellers stærkt. Først troede man, man havde anholdt »Flammen«, den kendte stikker-likvidator, så at man havde »Sofus« foran sig.

Og Sofus var netop Fl.B.L.s dæknavn. Men han benægtede alt, og det gik aldrig op for Gestapo, hvilken guld-fugl man havde i hånden.

Så han kom siden til Frøslev og aller-sidst til kz-lejren Neuengamme. Begge steder lykkedes det ham i mindre stil at fortsætte sit arbejde, at få vigtige efterretninger ud i det fri. Helt fantastisk.

Hans liv burde på tryk

Flemming B. Larsen, som har været med fra starten af kz-fange-foreningen

»Kammeraternes Hjælpefond« for nu 40 år siden, og var næstformand i 25 år og formand i seks år, har efter krigen haft store poster i Stockholm, Oslo, Bruxelles, været kommandant for den dansk-tyske fælleskommando i Rendsborg og var 1958-60 regimentschef i Fredericia.

I grunden burde han skrive sine erindringer. Krigen begyndte for ham, da han natten til den 9. april 1940 havde vagt i Krigsministeriet, som det endnu dengang hed. Her var det ham, som skulle vække ministeriets direktør, general J. D. von Stemmann, forsvarsminister Alsing Andersen, udenrigsminister P. Munch og statsminister Th. Stauning. Statsministerens sekretær var den unge Hans Hedtoft, siden selv statsminister engang. Hedtoft indrømmede den nat, mens man ventede på de høje chefer, at Socialdemokratiets politik med den 9. april havde spillet fallit. General Flemming B. Larsen, for det var jo hans slutpost som aktiv officer, har endnu sine håndskrevne notater fra den mørke april-nat 1940.

Der kunne nævnes mange andre spændende ting fra Bergs bog. Bl.a. at englænderne en tid tænkte på, om ikke svenskerne kunne deltage i befrielsen af Danmark, fx ved hjælp af Den danske Brigade.

Sydjylland særlig farligt

Man forstår, at det syd- og sønderjyske distrikt efterretningsmæssigt var et af de vanskeligste på grund af de mange tysksindede, hjemmetyskernes område.

1.6.44 blev premierløjtnant H. Rodt-witt-Nielsen leder her og valgte Fredericia til sit udgangspunkt. Han fandt en række betroede folk i Åbenrå, Esbjerg, Ribe og H. C. Faith-Jørgensen, Vejle, trafikassistent P. G. Knudsen og journalist B. Larsen, begge Kolding.

Faith blev bl.a. kontaktperson til »Havearkitekten«, dvs. general Vagn Bennike, som man i øvrigt ikke får det bedste indtryk af. Hans sikkerheds-vanvid betød ofte forsinkelser i arbejdet på 2 og 3 dage. Han havde som bekendt en overgang hovedkvarter i Vejle. Man hører også om hans stridigheder med A. Toldstrup, den civile jyske modstandsleder.

H. C. Bjergs bog »Ligaen« er en guld-grube at øse af. Nu og i fremtiden. Den viser, at der i Danmarks mørke år var en klat danske, som vidste, hvad de ville til landets bedste. Uanset nok så mange florumvundne konge- og regeringsord.

Johs. Rasmussen

Internationalt tribunal i Hamborg om børnemord i Bullenhuser Damm

Den tyske journalist Günther Schwarberg (t.v.), der virkede i rollen som den engelske dommer, afhører Herbert Schemmel, Hamborg (t.h.) om hele forløbet med børnene i KZ-Neuengamme. Herbert Schemmel kom, som fange fra KZ-Sachsenhausen, til Neuengamme i 1939 og var med til opbygningen af selve Neuengamme. Han blev 1. skriver i lejren og var som sådan en af de fanger, der vidste mest om, hvad der foregik i lejren. Herbert Schemmel er i dag kasserer i »Amicale Internationale de Neuengamme«.

Den 17. april 1986 mødte jeg kl. 17 i Curiohaus, men kunne ikke finde nogen dér. Efter en stor eftersøgning fandt jeg ud af, at velkomstmødet var forlagt til Bad Sedberg.

Den 18. april mødte jeg så op på Janusz Korczak-skolen i Bullenhuser Damm, hvor de videre møder skulle finde sted.

Oppenheimer åbnede mødet i egenkab af formand for V.V.N. Der var udenlandske gæster fra Belgien, Holland, Frankrig, Italien, Rusland, Amerika, Israel og Danmark, og af tyskere var mødt ca. 300. Professor Martin Hirsh forelagde, hvad Tribunalen skulle behandle, både hvad tysk justits ikke gjorde, og hvad tysk politi glemte, og hvad det tyske folk gerne ville glemme.

Man havde indbudt Hamborgs justitsminister, men hun mente ikke, det kunne nytte noget, at hun kom. Herefter gik man over til analysen af Strippels forbrydelser og noget af det første, man kunne oplyse, var, at myndighederne havde i sinde at lade sagen gå livets gang, det ville sige at trække sagen ud, til Strippel var død.

Herefter kom en deltager fra famili-

erne til børnene, der udtalte deres anklage over Strippel og de tyske myndigheder.

*

Den tyske journalist, Günther Schwarberg, virkede som anklager og startede med at berette, hvad Dr. Heissmeier havde lavet af forsøg på fanger i 1944 og senere i 1945 forsøg på børnene.

TRIBUNALET ARBEJDEDE PÅ DEN MÅDE, AT MAN AFSPILLEDE DEN ENGELSKE KRIGSRET FRA 1945 I CURIOHAUS FULDSTÆNDIG EFTER RETSBØGERNE. FORSKELLIGE STUDENTER HAVDE FÅET SKILTE PÅ BRYSTET OG FORESTILLEDE DREIMANN, ALBERT TRZEBINSKI, WIEDEMANN, SPECK, STRIPPEL, JAUCH, FRAHM OG PETERSEN.

HELE SAGEN BLEV NU AFSPILLET ORDRET EFTER DE ENGELSKE AFHØRINGER.

Denne fremgangsmåde gjorde et meget stærkt indtryk på alle tilhørerne. SSLægen Trzebinski udtalte blandt andet, at det var vrøvl at tale om, hvem der havde mest skyld, for alle i denne gruppe var lige skyldige, men det har tysk

domstol aldrig villet anerkende.

Hver af de personer, der var udpeget som SS-er gengav deres forklaringer fra den engelske ret, og der var stor forskel på deres udsagn om, hvordan det var sket i kælderen.

Alle var uskyldige!

Alle prøvede at fortælle, at de jo ikke havde været med til henrettelserne, og f.eks. Dreimann fortalte, at han troede, at børnene og deres sygepasser skulle til Theresienstadt, og han sagde, at han først dagen efter fik at vide, at børnene var hængt.

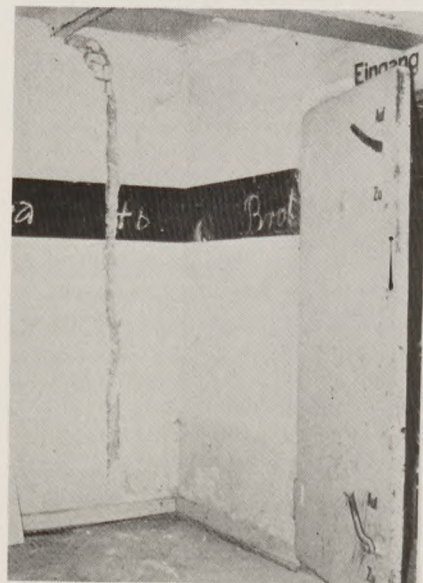
Günther Schwarberg gennemgik alle de forskellige udsagn fra SSerne og oplyste, hvad der var sandt, og hvad der var løgn. Endvidere hvad tyske dommere og sagførere efter krigen kunne undskylde disse anklagede med.

Angående de russiske fanger, der blev hængt sammen med børnene, var det jo muligt, at de havde begået noget ulovligt, og så var det jo en dom og ikke mord, så var det lovligt.

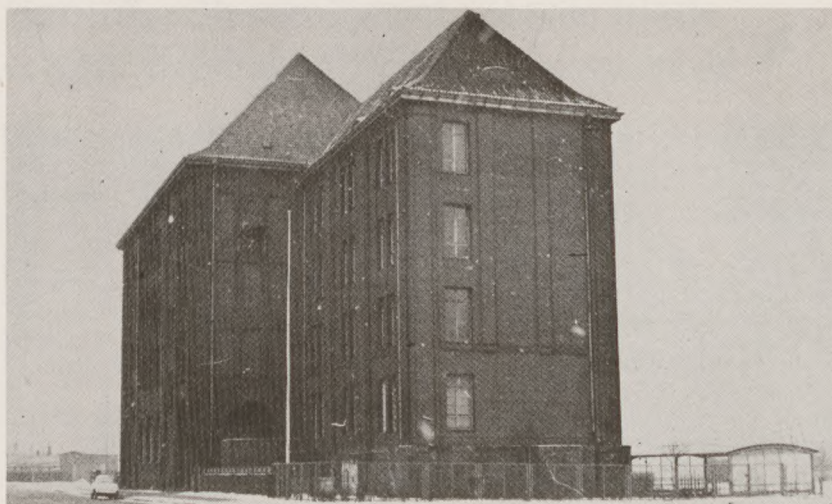
Mange vidner

Både den 18/4 og den 19/4 var der derefter vidneafhøring, først af familie til børnene, derefter af fhv. fanger fra Neuengamme, der havde haft kendskab til børnene. Herunder kom det frem, at ved de senere afhøringer ved tyske domstole var der mange udsagn fra gamle fanger, som de tyske domstole ikke ville godkende.

Søndag den 20/4. Domsafsigtelse: Tribunalen var fuldt overbevist om mordene på børnene og afsagde fuld skyld

Kammeret, hvor de 20 børn blev hængt.

Skolebygningen i Bullenhuser Damm.

for alle SS-erne, der var med i Bullenhuser Damm, særdeles mente Tribunalet, at Strippel, som chef for udekommandoerne i den del af Hamborg, bar den største skyld.

Tribunalet udtalte sig også om den skyld, det tyske justitsvæsen efter krigen havde på for dårlige undersøgelser af hele sagen om mordene på 20 børn, 2 læger, 2 plejere og 34 russere.

Tribunalet havde gennemgået alle afhøringer, før de afsagde deres dom.

Der bebudes en proces om katastrofen i Lübeckerbugten

Kl. 11.00 var der pressekonference. Her kom man ind på katastrofen i Lübeckerbugten. Man forsøger nu at rette anklage mod de SS-ere og andre, der var med til de mord, der skete her. Lübecks statsanklager havde samlet et stort materiale, så der ville komme en proces.

Günther Schwarberg bad tysk presse og TV følge bedre med i, hvad der skete ved domstole. En ung journalist spurgte, om man ikke kunne sørge for, at unge fik bedre og rigtige oplysninger. Han havde som journalist aldrig vidst, at 34 russere også var blevet hængt i Bullenhuser Damm.

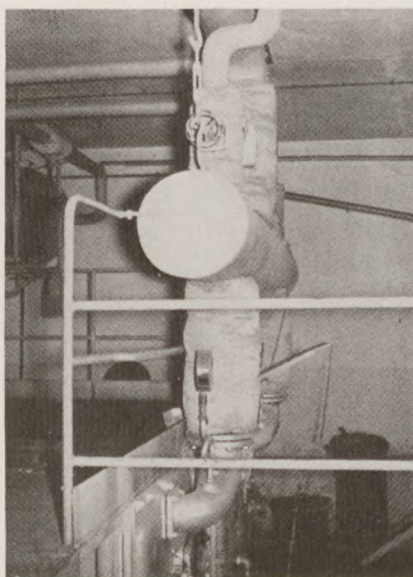
Günther Schwarberg fortalte om en dømsafhandling, hvor det kom frem om mordet på 1000 jøder i Polen. Statsadvokaten sagde, at han ville undersøge sagen. Han sendte brev til Polen og spurgte, om man kendte til denne sag, men han skrev ikke noget om, hvem det var, eller hvor det var, med det resultat, at polakkerne ikke kunne svare. Advokaten prøvede ikke at ringe eller sende et brev til, men ved næste retsmøde

meddelte han, at der ikke var svaret, så man kunne få vidner, hvorfor sagen blev afvist.

Günther Schwarberg fortalte også, at Strippen havde fået en meget stor erstatning for den korte tid, han havde siddet i fængsel, og at han i fængslet havde været kalfaktor i fængselshospitalet, og det var lægen her, der havde udstyret ham med hans lægeerklæring. Han fik nu en meget høj pension.

Neuengammeforeningens krans blev nedlagt den 20/4 ved mindepladen, og Danmark fik megen tak fra alle sider over, at vi havde været med til Tribunallet. Specielt takkede familierne til børnene og bad mig overbringe en tak til foreningen.

Mogens Pedersen
Neuengammeforeningen

Varmerør, hvor de voksne blev hængt.

Prins Georg besøger Bernadottegården i Hadsund og Nors Hovedgård

Prins Georg var som bekendt formand for Bernadottefonden, der var grundlaget for oprettelsen af de to Bernadottegårde. Det var derfor naturligt, han nu en halv snes år efter Bernadottegårdenes oprettelse ønskede at aflægge et besøg.

Besøget i Hadsund fandt sted den 28. maj, og et besøg i Roskilde er planlagt i august måned. Prins Georg blev ledsaget af oberstløjtnant Børge Jensen og kontorchef Frode Toft, der begge var medlemmer af Bernadottefondens bestyrelse.

Ved ankomsten til Hadsund var der først modtagelse på Rådhuset, hvor borgmester Lau Jensen bød velkommen. Prins Georg takkede for modtagelsen og sagde bl.a.:

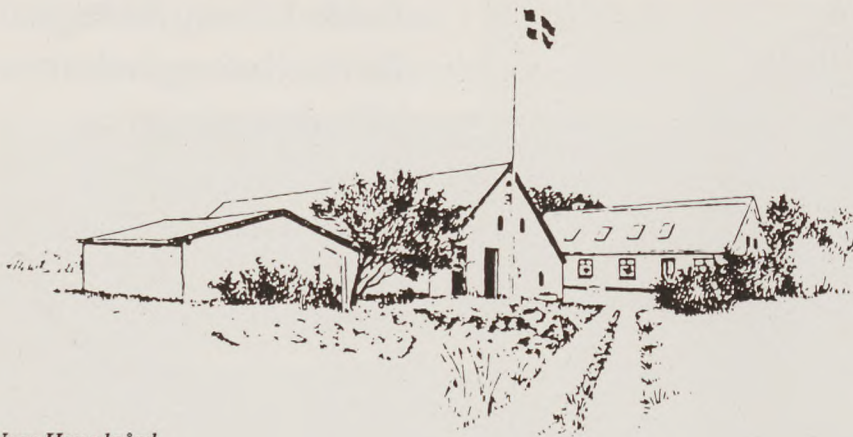
- Plejehjemmets standard må under ingen omstændigheder forringes. Jeg var dengang med til at skaffe penge. Det skal jeg ikke mere, men direkte til de tilstedeværende politikere og embedsmænd sagde han indtrængende, at hvis det bliver nødvendigt, må de nødvendige midler skaffes, så standarden opretholdes. Og det måtte borgmesteren så love.

Fra Rådhuset kørte gæsterne til Bernadottegården, hvor prinsen havde ønsket at se en af de beskyttede boliger og dens indehaver, den 85-årige krigssejlerenke Petrea Andersen. Hendes mand havde tre gange oplevet at blive torpederet. Hun fortalte også, at hun og børnene fik 115 kr. om måneden fra Ø.K., mens manden var væk under 2. verdenskrig.

- Jeg er forfærdet, var vi virkelig så fedtede? spurgte prinsen, der er bestyrelsesmedlem i raderiet.

Petrea Andersen fortsatte: »Han var borte fra 1939 til 4. juli 1945. Og de sagde, at den danske sømand ikke skulle blive glemt. Det blev han heller ikke, for den 6. juli blev han kaldt ned på kommunen for at redegøre for, hvad han havde tjent under krigen!«

Man samledes så i spisesalen, hvor prinsen hilste på hver enkelt af beboerne, og så var der fælles kaffebord, hvor bestyrelsens formand, fhv. borgmester Tage Jespersen bød velkommen, og

Nors Hovedgård.

Prins Georg holdt også her en kort tale til beboerne og plejehjemmets bestyrelse og personale, hvorefter Frode Toft bragte en hilsen fra Frihedsfonden og overrakte en check på 5.000 kr. til forstanderinden Bente Pedersen. Beløbet skulle anvendes til hjælp til udsmykning af spisesalen.

Besøget afsluttedes med en sammenkomst om aftenen med plejehjemmets bestyrelse m.fl.

Besøget på Nors

Den følgende dag kørte Prins Georg, Børge Jensen og Frode Toft videre til Nors Hovedgård, hvor de blev modtaget af gårdens bestyrelse med formanden Alex Bindeballe og Villy Mørk Jensen i spidsen. I sin velkomsttale sagde Alex Binneballe bl.a.:

- En særlig velkomst til Hans Højhed Prins Georg, der for første gang, men forhåbentlig ikke sidste gang, besøger os, velkommen til Thy og især til Nors Hovedgård, også til prinsens ledsagere oberstløjtnant Børge Jensen og kontorchef Frode Toft.

I anledning af prinsens besøg har vi samlet en repræsentativ gruppe, der repræsenterer modstandsbevægelsen i Thy, Thistedes bystyre, folketinget, amtsrådet, hjemmевærnet, forsvarsbrødrene, pressen, civilforsvaret og en talstærk repræsentation for politiet som modvægt i anledning af de mange tilstedeværende fanger og håftlinge fra tyske tugthuse og KZ-lejre. På vegne af de tilstedeværende vil jeg takke Prins Georg for Deres indsats under Bernadotte-aktionen og senere i Bernadottefonden. Hjertelig velkommen allesammen.

Efter at have beset møde- og udstillingslokalerne blev der serveret en overdådig frokost. Ved bordet talte Prins

Georg og udtrykte sin glæde og beundring over de smukke rammer, der er skabt på Nors Hovedgård.

På Thisted kommunes vegne takkede viceborgmester Ruth Scharling, der glædede sig over, at man i kommunen havde et sted som Nors Hovedgård, som med sin beliggenhed i den skønne thylandske natur kunne være en lise for forrevne sjæle fra dengang, og som er blevet et centrum for oplysning om besættelsestiden, for det er vigtigt, at de unge lærer om det, der skete og om de vilkår, der blev budt modstandsfolkene.

Mange andre havde ordet, deriblandt den kendte modstandsmand, bonden Jens Kirk, der var en af Frode Jakobsens nære medarbejdere i »Ringene« under besættelsen, ligesom Frode Toft bragte en hilsen fra Frihedsfonden.

Efter den vellykkede frokost afsluttedes arrangementet med kaffebord, og dermed afsluttedes besøget.

HILTGUNT ZASSENHAUS BESØGER NORGE OG DANMARK

Efter indbydelse fra Norge er lægen Hiltgunt Zassenhaus gæst dels hos fangeforeningerne, dels på regeringsplan.

Hun er i Norge i dagene 15.-20. september, og vil her en aften tale i den norske fangeforening i Oslo og i lægeforeningen. Der bliver også modtagelse af den norske socialminister og af regeringen. Der er også afsat tid til et besøg i Bergen.

I dagene 21.-24. september er hun gæst i Danmark. Landsforeningen Gestapofangerne står for hendes besøg i Danmark.

Der er planlagt besøg på Københavns Rådhus med modtagelse af overborgmester Egon Weidekamp, besøg på Frihedsmuseet, besøg i Mindelunden i Ryvangen samt besøg i Frihedsfonden.

Det var oprindeligt planen, at Hiltgunt skulle besøge Norge for her at fejre sin 70-års-dag den 10. juli, men da man ikke har kunnet nå at tilrettelægge besøget til den tid, er der sket en udsættelse.

For nye læsere af vort blad oplyses, at Hiltgunt er født og opvokset i Hamborg som datter af en skolemand. Hendes hjem var hele tiden klart antinazistisk, og det var Hiltgunt også. Da hun mestrede det dansk-norske sprog, blev hun ansat som brevcensur indenfor fængselssvæsenet, og her udførte hun et beundringsværdigt hjælpearbejde, også når hun som tolk ledsagede den danske og norske sømandspræst i Hamborg under deres besøg i tyske fængsler og tugthuse.

F-k.

Politiassistent Knud Rosenkjær Hansen, Horsens, viser her et udsnit af de våbentyper, der fremkom under den frit-lejde-aktion, der fandt sted i januar i år.

Enestående samling af illegale blade o.lign. overrakt til Esbjerg kommune

Her bliver på Esbjerg Rådhus gavebrevet underskrevet af viceborgmester Keld Vagner Jensen (t.v.) og Palle Schmidt.

Den 16. maj samledes omkring 60 mennesker på rådhuset i Esbjerg for at overvære rektor Palle Schmidts overrækkelse af en kæmpesamling af illegale blade, dokumenter o.l. til Esbjerg kommune.

Der var skabt festivitas omkring overrækkelsen, der foregik i byrådssalen. Esbjerg kommune var repræsenteret af viceborgmester Keld Vagner Jensen, der udtalte en varm tak til Palle Schmidt for den enestående samling. Den vil nu blive placeret i Byhistorisk Arkiv, som snart flytter til teknisk skoles lokaler i Torvegade. Palle Schmidt udtalte bl.a., at de illegale blade var med til at overbevise folk om, at der måtte handling til.

Jørgen Dieckmann Rasmussen fra Byhistorisk Arkiv sagde, at han var sikker på, at samlingen vil blive brugt: Den er unik!

Vi nævner en brøkdelt af, hvad samlingen indeholder:

350 forskellige illegale blade med cirka 10.000 numre. Blandt dem er de 40 hovedblade komplette med alle numre. I sig selv utroligt.

Illegale bøger i 400 forskellige udgaver. 160 forskellige illegale flyveblade. Frihedsrådets opråb - cirka 50 forskellige i mange forskellige udgaver.

Engelske og danske sabotageinstruktioner, herunder den uhyre sjældne »Kogebog« for sabotører med opskrifter på bomber og så videre.

Udenrigsministeriets fortrolige meddelelser. En komplet samling af alle de fortrolige meldinger, som fortalte pressen, hvad den måtte skrive og ikke skrive. Lige så spændende er en samling af de politiske partiers fortrolige meddelelser. Palle Schmidt har fra Dansk Samling, DKP, Socialdemokratiet, Det radikale venstre med videre.

Meget af samlingen er national, men Palle Schmidt har også interessante ting fra udlandet og fra Esbjerg. Blandt andet 70 personlige personlige beretninger, dagbøger fra koncentrationslejre, manuskripter til illegale sange, digte, aktstykker om domme over esbjergensiske sabotører, tyske fortrolige aktstykker om selve besættelsen af Esbjerg i 1940.

Fra retsopgøret efter krigen har Palle Schmidt fået fat i mange arrestationsrapporter, og han har også et stenografisk referat af »Hjælpsagen«. Blandt andet om »den skæve våbenfordeling«.

Vort blad var ved overrækkelsen repræsenteret af Gunner Jespersen, Herning. F-k.

Runde dage

Lilian Frisk, Sdr. Røsevej 30, 2791 Dragør, 60 år 15. august.

Jørgen Christensen, Dalgasg. 5, 9000 Aalborg, 60 år 17. august.

Harald Toft Mikkelsen, Stoholmsvej 33, Højslev, 65 år 18. august.

Børge Mide Kristensen, Ejboparken 11, 4000 Roskilde (Stutthof) 70 år 18. august.

Ejner Christensen, Sundbyvestervej 81, 2300 Kbh. S, 70 år 18. august.

Svend I. Chr. Iversen, Rønvej 5, 2600 Glostrup (Buchenwald) 75 år 19. august.

Louis Henrik Jensen, Birkemosevej 26, 3630 Jægerspris, 65 år 10. august.

Laurits Lautrup, Bredagervej 49, 2770 Kastrup, 70 år 20. august.

Anna Rauthe, Hesseløgade 6, 9000 Aalborg, 75 år 21. august.

Poul Larsen, Snoghøjallé 29 C, 2770 Kastrup (Dachau 141.658) 70 år 21. august.

Bengt Jacobsen, Finsensvej 61, 2000 Frb. (Buchenwald) 65 år 23. august.

Thormod Rasmussen, Frederiksborgvej 199, Kbh. NV, 65 år 23. august.

Arved Jensen, Dr. Tværgade 14, 1302 Kbh. K (Neuengamme 51.163) 65 år 27. august.

Jens Westergreen, Tagensvej 167, 2400 Kbh. NV (Buchenwald) 65 år 27. august.

Erik Kragh, Skarpelvej 7, 9990 Skagen, 70 år 27. august.

Carl Thaarup, Grundtvigsvej 28, 5230 Odense M (Buchenwald) 70 år 28. august.

Simon Peder Laursen, Højtoftegade 14, 8766 Nørre Snede (Buchenwald) 70 år 28. august.

Erik Mønsted, Amicisvej 25, 1852 Frb. C, 70 år 29. august (best.medl. i Gestapofangernes Sjællandsafdeling).

Erik Schirmacher, Kirkevej 31, 5260 Odense S (Buchenwald) 70 år 31. august.

Anna Hertz, Frederiksgårdsallé 14, 2720 Vanløse, 80 år 1. september.

Alfred Andersen, Bregnevej 7, 5220 Odense SØ (Stutthof) 65 år 2. september.

Ernst Otto Petterson, Ålandsgade 57, 2300 Kbh. S, 65 år 4. september.

Ernst Schaumann, Nannesvej 72, 8700 Horsens, 65 år 4. september.

Knud Otto Madsen, Søndergade 28, 8700 Horsens (Hannover-Stöcken 54.585) 70 år 5. september.

Karl Johan Hansen, Corasvej 23, 9990 Skagen, 65 år 5. september.

Arndt Himmelstrup, Bushøjvej 232, 8270 Højbjerg, 60 år 7. september.

Bent Møller, Mester Eriksvej 40, 9000 Aalborg, 60 år 7. september.

Kai Jørgen Mouritsen, Hvidovrevej 130 F, 2650 Hvidovre, 70 år 8. september.

Anders Sloth, Fjordgade 14, 7680 Thyborøn, 70 år 8. september.

Kaj Larsen, Edv. Suensonsgade 3 G, 8000 Århus, 65 år 8. september.

Niels Larsen, Humlebækg. 46, 2000 Kbh. N (Neuengamme 54.556) 60 år 8. september.

Carl Buur Jensen, Grønneg. 4, 8000 Århus, 70 år 9. september.

Aage Tranto, Rahbeksvej 5, 3000 Helsingør (Neuengamme) 65 år 9. september.

Erik Sanderhage, Kapellanvej 37, 4300 Holbæk, 65 år 10. september.
Der er »åbent hus« i hjemmet fra kl. 13.00.

Jens Jørgensen, Skeltoftevej 6, 2800 Lyngby (Buchenwald) 75 år 10. september.

Martin Breengard, Birkevej 10, 2600 Glostrup (Buchenwald) 70 år 11. september.

B. Høgh, Stilledal 35, 2720 Vanløse (Neuengamme 69.200) 80 år 11. september.

Arne Pradel, Gl. Kongevej 142, 1850 Frb. C, 75 år 13. september.

Poul Andersen, Varkausvej 19, 4900 Nakskov (Buchenwald) 70 år 14. september.

Preben Henriksen, Pr. Maries Allé 13, 1908 Frb. C, 60 år 15. september.

Thor Timler, Blankavej 43, 2500 Valby, 70 år 15. september.

Ejnar Rommerdahl, Teisensvej 7, 9400 Nørresundby, 70 år 16. september.

Kai Wadsbach Petersen, Lundbjerggårdsvej 228, 2740 Skovlunde (Sachsenhausen) 70 år 16. september (socialsekr. i Erhvervshæmmedes Omegnsafdeling).
Der er åbent hus i hjemmet fra kl. 10 til kl. 14.

Georg Voetmann, Grøndalsvej 10, 2000 Frb. (Buchenwald) 70 år 17. september.

Henrik V. Jørgensen, Skolevangsvej 36, Elling, 9900 Frederikshavn, 65 år 18. september.

Edel C. Andersen, Nystedvej 43, 2500 Valby, 80 år 18. september.

Alfred Lunde, Mågevej 8, 5000 Odense C, 80 år 19. september.

Leon Houlby, Valhøjs Alle 82 B, 65 år 21. september.

Arnold Nielsen, C. V. Jessensvej 9, 9000 Aalborg, 65 år 22. september.

Aage Severinsen, Krakasvej 32, 2800 Lyngby (Buchenwald) 70 år 23. september.

Bill Haakon Hansen, Oddenvej 284, 4573 Sj.Odde, 65 år 23. september.

Mari Mogensen, Valbygårdsvej 75, 2500 Valby, 70 år 24. september.

Gudrun Christensen, Hedekæret 18, 2640 Hedehusene, 80 år 25. september.

Poul Mortensen, Spragelsevej 23, 4160 Herlufmagle, 70 år 25. september.

Inga Frederiksen, Tjæreborgvej 33, 2760 Måløv, 65 år 26. september.

Edith Bonnesen (»Lotte«), Hellerup, 75 år 28. september.

Lykke Nielsen, P. Lykkesvej 85, 804, 2300 Kbh. S, 60 år 1. oktober.

Maja Dalsgaard, Ndr. Ringgade 136, 8000 Århus, 65 år 2. oktober.

Rich. Høxbroe, Slotsherrensvej 78, 2720 Vanløse (Buchenwald) 65 år 3. oktober.

Frits Otto, Ungarnsgade 19, 2300 Kbh. S (Neuengamme 67.097) 75 år 5. oktober.

Kai Sichlau, Amg.Boulevard 130, 2300 Kbh. S, 70 år 7. oktober.

Johs. Leksby, Sandager 21, 4330 Hvalsø, 70 år 8. oktober.

Lillian Garsset, Dyvekær 16, Bisserup, 4243 Rude, 70 år 9. oktober.

Mogens Madsen, Ved Bellahøj 13A, 9., 2700 Brønshøj (Buchenwald) 65 år 9. oktober.

Alf Houlberg, Christoffers Allé 134, 2800 Lyngby, 65 år 9. oktober.

Kaj Kjærumgaard, Skoleparken 108, 8330 Beder, 60 år 12. oktober.

Ivar Højbjerg Andersen, Sv. Gøngesvej 27, 4720 Præstø, 80 år 13. oktober.

Børge Olesen, Hvolbæk Søndergård, 8660 Skanderborg (Neuengamme 68.398) 75 år 13. oktober.

Helmuth Schenkel Rasmussen, Nakskovvej 18, 2500 Valby, 70 år 13. oktober.

Karen Wolff, Bjørnøgade 27, 9000 Aalborg, 60 år 15. oktober.

Hans Chr. Pedersen, Skansegade 11, 8900 Randers, 75 år 16. oktober.

Evald Lægteskov, Aasumvej 128, 5240 Odense NØ (Sachsenhausen) 70 år 16. oktober (fmd. f. Sachsenhausenforeningen, Odense).

Rigmor Christensen, Løvenborgparken 87, Nørresundby, 65 år 17. oktober.

Herluf Bruhn, Vesterbrogade 145, 1620 Kbh. V, 70 år 18. oktober.

A. Thor Pedersen, Bødkergården, Skovstræde 25, 4880 Nysted (Buchenwald) 70 år 18. oktober.

Eva Geriche, Haraldsg. 27, 2200 Kbh. N, 75 år 18. oktober.

Lilly Staub, Viaduktvej 3-15, 7000 Fredericia, 75 år 19. oktober (best. medl. i Erhvervshæmmede, Fredericia afd.).

Elo Svejgaard Kristensen, Teglvangen 17, 9000 Aalborg, 65 år 19. oktober.

Orla Rasmussen, Frederiksgade 62, 8700 Horsens (Neuengamme 68.340) 75 år 19. oktober.

Carl Fr. Hansen, Lillevang 5, 3650 Ølstykke (Dachau 142.587) 70 år 19. oktober.

Jørn Hess Thaysen, Frederik V.s Vej 21, 2100 Kbh. Ø (Dachau 141.777) 65 år 19. oktober.

Otto Jakobsen, Sct. Jørgensg. 113, 5000 Odense C, 80 år 20. oktober.

Knud Leif Jensen, Kaj Munksvej 28 A, 8260 Viby J., 60 år 21. oktober.

J. Bøgvad Larsen, Arsukvej 7, 4800 Nykøbing F (Buchenwald) 70 år 22. oktober.

Børge Jensen, Glinkasvej 6, 2450 SV (Buchenwald) 70 år 22. oktober.

Gustav Rasmussen, Algade 28, 9000 Aalborg, 75 år 22. oktober.

En forsinket hilsen til **Anne Lise Wildt-Jørgensen**, Willemoesgade 62, der fyldte 65 år den 8. august.

bygningen, tog jeg alligevel et par billeder og spadserede videre til voldene, som omgiver fæstningen Theresienstadt. Herfra skimtedes »Kleine Festung« - lejrens straffefdeling - som altid omtaltes med stor frygt: de, som kom derover, blev for det meste bragt tilbage i sække.

På voldene havde vi danske børn i begyndelsen fået lidt undervisning af lærerinderne frk. Fischer og Sulamith Choleva, men snart kom jeg på arbejdsbold og skovlede jord på voldene. Tænkte jeg på flugt dengang? Såmænd - men gravene var dybe, næsten umulige at forcere, og chancen for at klare sig var vel minimal, når man ikke kunne tale tjekkisk.

»Her er der ingen sommerfugle!«

Uden for voldene lå krematoriet. Der er en lille mindeudstilling, hvor jeg købte et hefte med tegninger af de børn, der dengang var i Theresienstadt og aldrig nåede at blive voksne: »Her er der ingen sommerfugle« skrev en ung digter, som blev 14 år, i det tjekkisk-tyske månedskrift, som børnene selv lavede.

Ved den smukt anlagte mindepark med de mange symbolske gravsten med davidsstjernen gik mine tanker tilbage til de skæbnesvangre dage i begyndelsen af oktober 1943.

I Gilleleje gik det galt

Min moder havde sendt mig til overlæge Niels Blegvad og fru Bente, da jeg var legekammerat med sønnen Bjørn Blegvad. Vi drenge måtte kun lege inde i huset, og oppe på villaens loft var der indrettet et skjulested til mig, hvis tyskerne skulle foretage razzia. Nogle dage efter blev jeg sendt med toget til Gilleleje. Jeg fik indprentet, at jeg, der dengang hed Paul Rabinowitsch, skulle sige, at jeg hed Paul Jensen, og at jeg boede på Åboulevarden nr. 84. En yngre sygeplejerske skulle sørge for, at jeg kom med båd over til Sverige, men det fatale var, at jeg netop på grund af hende ikke nåede over. Da vi nemlig i små flokke gik gennem fiskerlejets gader, kom den bekendte falske alarm: »Tyskerne kommer!«, så alle begyndte at løbe ned til havnen. Jeg kom hurtigt i forvejen, men sygeplejersken faldt, så jeg måtte løbe tilbage for at hjælpe hende. En mand fik hende op i en trillebør, og vi skubbede hende ned imod båden, der var ved at lægge fra. Da råbte hun ude af sig selv: »Mit tørklæde! jeg har tabt det, du må løbe op efter det!« - jeg var et

Gensyn med Theresienstadt

Da oktoberdagene 1943 rullede ind over vort land, var Poul Sandfort kun 13 år. Turen gik fra Gilleleje til Theresienstadt i Tjekoslovakiet. Det blev et ophold på 1½ år. Han fortæller her om livet i Theresienstadt - og om gensynet nu i foråret.

Det var en mærkelig fornemmelse igen at gå rundt i den snudskede, lille garnisonsby: Det var, som om tiden havde stået stille i mere end 4 årtier, siden jeg havde været her. Her stod de samme, forsømte og triste huse, og der var ligesom dengang vagter foran de støvede, uhyggelige militærkaserner, og forhutlede, glædesløse mænd fejede det samme skidt sammen i rendestenen med primitive riskoste, ligesom jeg gjorde det som 13-årig dreng til byens »Ver-

schönerung« (»forskønnelse«), da vi ventede den danske kommission, der skulle komme for at se, hvor »godt« vi havde det.

Da jeg spurgte den tjekkiske soldat ved porten til en kaserne, om jeg måtte fotografere - jeg forklarede ham, at jeg havde været tyskernes fange her under krigen - ville han såmænd gerne give mig lov dertil, men da han spurgte sin overordnede, måtte han desværre afslå! Da jeg var kommet rundt om kaserne-

Theresienstadt, volden med »bisættelseskamre« for både kristne og jøder. (Foto: Poul Sandfort)

øjeblik i tvivl, men løb op på vejen og fandt det også ret hurtigt, men da jeg kom løbende tilbage med det, var skibet allerede flere meter ude på vandet. Vi gemte os så i det lille bådhus i Gilleleje havn, og da det blev mørkt, listede vi op på kirkeloftet.

I løbet af natten kom der flere og flere til, så vi til sidst var ca. 80 mennesker, som krøb sammen på gulvet i mørket. Pludselig lød der høje, hæslige kommandoråb på tysk, og blændet af stærke lygtelys måtte vi kravle ned fra loftet og gå spidsrod mellem 2 rækker af tyske soldater med truende geværer hen til lastvognene, der kørte os til Helsingør og derfra til Horserødlejren.

I kreaturvogne i dagevis

Her mødte jeg min moder, stedfader og lillebroder. De var blevet taget i Kastrup, mens 2 ældre brødre var kommet over til Sverige. I Horserød forsøgte min moder at få mig fri ved at påstå, at min fader var »arier«, idet tyskerne frigav »halvjøder« - og deriblandt også min sygeplejerske - men da den danske gestapomand gav mig valget, valgte jeg at blive sammen med min moder. Vi blev så deporteret med en damper fra Gedser til Warnemünde og derfra i kreaturvogne til Theresienstadt. Den lange rejse varede i dagevis og var meget ubehagelig. Vi var stuvet sammen i mørket, det var koldt, og det værste var, at vi var bange, for vi vidste ikke, hvad der skulle ske med os. Da vi endelig ankom til Theresienstadt, var vi trods frygten

lettede over, at transporten var forbi. Vi var den 3. danske transport, og jeg fik nummeret XXV-3-21. Vi måtte udlevere alle vore værdisager og fik til gengæld jødestjernen til at bære: Jeg husker endnu den følelse af at være blevet klassificeret som en, der ikke havde ret til at leve!

45.000 sendtes til Auschwitz

Det særlige ved Theresienstadt i forhold til andre KZ-lejre var, at ghettoen havde en slags selvstyre med et ansvarligt »Judenrat« med en borgmester,

»Judenältester«, i spidsen, således at tyskerne overlod det til jøderne selv at udvælge dem, som skulle på transport til Auschwitz. Da der blev sendt omkring 45.000 mennesker af sted til gaskamrene i løbet af de 18 måneder, vi var derude, var der en forfærdelig handel med skæbner, med liv og død, hver gang der kom en transportordre fra kommandanten, Obersturmbannführer Rahm. Vi danske blev mærkværdigvis skånet hver gang, men da tyskerne jo var fuldstændig uberegnelige, vidste vi aldrig, hvornår det blev vores tur...

På den store plads i byens midte stod de 2 gule bygninger på hver sin side af kirken. I den ene havde jeg boet på stue sammen med 42 andre drenge, hvoraf jeg var den eneste overlevende - og på den anden, der dengang tjente som posthus, hvor vi heldige danske kunne hente de Røde Kors-pakker, som sikkert reddede mange af os fra sulten, var der opsat en mindetavle, som på engelsk og tysk fortalte om det kulturelle liv og koncerterne, som blev afholdt af fangerne. Det, som i begyndelsen havde været hemmeligt, skete i de sidste 2 år af krigen efter tysk ordre, og der blev optaget en propagandafilm af bl.a. koncerter og operaopførelser. Det var vor musikalske lejrkommandants makabre og tragiske spøg, at han lod Verdis dødsmesse indstudere af jødiske musikere og sangere, og bagefter sendte han

(afsluttes side 107 venstre spalte nedst)

De små, lave huse er stedet, hvor danskerne til sidst fik lov til at bo familievis. Årsagen var kommissionens arbejde samt en stærk reduktion af ghettoens befolkning.

Guldbryllup i Odense

Den 6. juni kunne Grethe og Niels »Gas« Sørensen, Voldersvej 36, Odense, fejre guldbryllup. Niels Sørensen er tidligere Neuengamme-fange og var på udekommendo i Versen. Han har i mange år forestået fynboernes deltagelse i den årlige pilgrimsfærd til Emsland og til Neuengamme.

Vi bringer billede og omtale, da det er en så usædvanlig begivenhed i vor kreds.

Guldbrudeparret Grethe og Niels »Gas« Sørensen, Odense.

TEHERESIENSTADT...

— fortsat

kunstnerne på transport! Jeg selv havde som Tivoligardener lært at spille trompet og havde været med i »Stadtkapelle« dengang, og jeg sendte i tankerne mine døde musikerkammerater en hilsen.

På vej til bussen kom jeg også forbi den kaserne, vi kaldte »slusen«. Her var vi ankommet til, her havde man taget vore ejendele fra os, men det var også herfra, vi blev »sluset ud« igen, da vi blev hentet af de svensk-danske Røde Kors-busser den 15. april 1945! Som sagt: det var en mærkelig fornemmelse at spadsere omkring her i Theresienstadt som et frit menneske og at kunne iagttage dem, der boede her nu...

Da jeg inden afrejsen spiste middag i Theresienstadts eneste pauvre restaurant, kom der en flok larmende skolebørn derind. De var åbenbart på udflugt med deres klasse. Havde deres lærer mon overhovedet fortalt dem, hvad der engang har fundet sted her for så mange år siden?
Paul Sandfort

BERNADOTTEGÅRDEN I ROSKILDE 10-ÅR

Bernadottegården fejrer sin 10 års fødselsdag, fredag den 29. august.

Der afholdes reception for alle interesserede fra kl. 15.00 til kl. 17.00.

Om aftenen er der et lukket arrangement for beboere, personale og særligt indbudte.

Med venlig hilsen
Dorthe Grønager

NORGE

De norske grænselodser holdt årsmøde på Rauøy fort i dagene 21.-22. juni. Af årsberetningen fremgik, at der havde været Danmarks-tur 13.-15. oktober 1985. Den gik med »Peter Wessel« til Frederikshavn og Aalborghallen. Bestyrelsen blev udvidet fra 5 til 7 medlemmer for at flere egne af landet kunne blive repræsenteret. Som ny formand valgtes Egil Wennemo.

*

To medlemmer af den norske fangeforening har i 1985 deltaget i foredragsvirksomhed i skoler og foreninger.

*

Under besættelsen af Norge var 4.200 jugoslaver deporteret til Norge. 160 forsøgte at flygte. Omkring halvparten nåede i god behold til Sverige.

Dette fremgår af en bog, som en af fangerne, Cveja Jovanovic, har udgivet i Norge under titlen »Flukt til friheten«. Han mestrer i dag det norske sprog.

Grini startede for 45 år siden

Den første fange kom til Grini den 12. juni 1941. Den sidste fange blev løsladt den 8. maj, altså på Norges befrielsesdag. Han havde fangenummeret 19.788.

Til Grini kom fanger fra hele Norge, så Grini blev et symbol på den norske modstandsvilje. Her sad et tværsnit af det norske folk.

Der foreligger en norsk bog, der registrerer alle, der har siddet på Grini. Dens titel er »Norsk fangeleksikon. Grinifangerne«. Den giver korte oplysninger om alle 19.788 med angivelse af fangenummer, erhverv, hjemsted, fødselsdag og -år, og hvor den enkelte har siddet udover Grini.

Der burde nok i tide have været lavet en tilsvarende bog på dansk.

AMPA EFTERLYSER FOTOGRAFI

AMPA, der repræsenterer den organiserede modstandsbevægelse på Amager, søger ad denne vej at efterlyse et fotografi af en modstandsmand, der er død for flere år siden. Hans kammerater kender ham bedst under navnet »Ampa-Vagn«. Skulle nogen være i besiddelse af et fotografi af »Ampa-Vagn«, bedes det sendt til Eivind Lykkestrand, Amagerbrogade 85, 2300 København S.

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

På det sidste bestyrelsesmøde i Fangeforeningen inden sommerferien forelå kun enkelte organisatoriske oplysninger.

Herudover redegjorde Theresienstadtforeningens formand Birgit Fischermann for det af foreningen rundsendte materiale med oplysninger om indretning af et katolsk nonnekloster i nogle af Auschwitzlejrens bygninger. Foreningen fandt, at det stred med den af den polske regering selv gennemførte lov om fredning af KZ-lejrenes bygninger og områder som nationale mindesmærker.

Der var enighed om at rette henvendelse til den polske ambassade og den polske fange- og modstandsorganisation Z.B.O.W.I.D. med en forespørgsel om sagen. Til at foretage henvendelsen nedsattes et udvalg bestående af Birgit Fischermann, Else Drejer og Henrich Davidsen.

Ved mødets slutning ønskede Oskar Verner bestyrelsen en god sommerferie, og derefter havde bestyrelsens fire kvindelige medlemmer fremtryllet en lækker hjemmelavet aftenanretning og den afgående næstformand, Peter Møller Madsen, havde sørget for de nødvendige drikkevarer. Så der blev hurtig feriestemning i bestyrelsen.

—t

POLAK EFTERLYSER KAMMERATER FRA PORTA WESTFALICA

Gennem Dansk Røde Kors har vi modtaget en henvendelse fra den danske ambassade i Warszawa. Det drejer sig om en polsk fange, der i udekommendoen Porta Westfalica har været sammen med danske fanger, som han nu gerne vil have oplysninger om eller komme i forbindelse med. Han skriver selv følgende:

- En polak, fhv. fange i koncentra-

tionslejren Porta Westfalica ved Minden i perioden 1944-45, da kaldet Zbyszek, ønsker at finde sine danske fæller fra lejren, først og fremmest Poul Graugaard, Per Christiansen og Aage... (jeg husker ikke efternavnet). Disse danskere hjalp mig med at overleve ved at dele den mad med mig, som de havde fået i pakker fra Røde Kors. Danskere der var i lejren, bedes kontakte: Zbigniew Majewski, ul. Sobiekiego 27/12, 05-120 Legionowa, Polen.

**HJERTELG TAK FOR VENLIG
DELTAGELSE VED MIN MANDS
DØD OG BEGRAVELSE.**

Tilla Julsgaard Larsen

REPRÆSENTANTSKABSMØDE I LANDSFORBUNDET

Landsforbundet af Buchenwaldklubber (Aalborg-, Århus-, Københavns- og Odenseklubben) afholdt det årlige

repræsentantskabsmøde den 13. maj 1986 i Odense.

På mødet blev klubbernes gennemførte og fremtidige arrangementer drøftet, ligesom man med tilfredshed konstaterede, at det urimelige ægtefællesamordningsfradrag nu endelig skal afskaffes, idet det nedtrappes fra 1. januar 1987 for at bortfalde helt pr. 1. januar 1989. En organisation med det besværlige navn »Landsbevægelsen af stats- og kommunale tjenestemandspensionister til afskaffelse af samordningsfradraget«, der blev dannet i efteråret 1985, har spillet en vis rolle i denne sag, og organisationen har da også fået økonomisk støtte fra forskellige sider, herunder fra Buchenwaldklubberne.

Tilgangen af nye medlemmer til de fire klubber har endnu en gang vist sig at opveje afgangene på grund af dødsfald. Det samlede medlemstal er nu 540, hvilket er tre medlemmer mere end sidste år. HA

Efter repræsentantskabsmødet i Landsforbundet af Buchenwaldklubber spiste man frokost i Sortebro Kro i Den fynske Landsby.

BUCHENWALDFANGE OPRETTER FOND TIL STØTTE FOR STUDERENDE

Den tidligere politibetjent og Buchenwaldfange, Magnus Lindhorst, der nu bor i Canada, har skænket et beløb til et fond, der skal bære navnet »Politibetjent M. Lindhorst og hustrus Mindefond«. Der er foreløbig et beløb på ca. 6.000 kr. til rådighed til uddeling blandt studerende, der er efterkommere efter en dansk politimand, der har været deporteret eller som blev dræbt under den tyske besættelse.

Uddelingen foretages af Frihedsfonden, og ansøgning om at komme i betragtning indsendes til Frihedsfonden, Frb. Bredegade 13, 2000 Frederiksberg, senest den 1. december 1986.

Stiftelsesfest

Fredag den 19. september 1986 afholder klubben stiftelsesfest med festmiddag og dans.

Aftenens program

Kl. 17.30 mødes festdeltagerne på Polititorvet foran Politigården. Derefter går vi samlet ind og ser politigårdens mindevæg, hvorefter vi mødes i Politigårdens Marketenderi, hvor vi bydes velkommen til festen og får en velkomstdrink.

Herfra går vi til den nyistandsatte kantine i Rigspoliti chefens bygning, indgang Mitchellsgade 19, 5. sal, hvor der kl. 18.30 serveres festmiddag.

Menu

Fiskeanretning: Fiskefilet - rejer - jomfruhummer - ærter - Rhode Islands Sauce.

Steg: Helstegt nakkekam med løg - champignon - ærter - kartofler.

Dessert: Husets isbombe.

Til maden serveres diverse vine.

Efter middagen serveres mokka og kransekage.

Alt dette får vi for en kuvertpris på 200 kr.

Tilmelding er nødvendig. Den sker ved, at man senest fredag den 12. september 1986 indsender beløbet for deltagelsen pr. giro - konto 6.17.60.03, Buchenwaldklubben v/Ernst Steen, Vendersgade 6, 1363 København K.

Reserver dagen og få en festlig aften, der slutter med musik og dans i kammeratligt lag, og tag dig nu sammen og inviter lilleemor/veninden, familien, el-

ler en anden god ven med til denne hyggelige aften. Skulle du være ensom, er du lige så velkommen, og vi lover, at du ikke skal komme til at kede dig.

Med venlig hilsen
Bestyrelsen

PS. Vi indleder dagen med kransenedlægning på Bispebjerg Kirkegård kl. 9.30 og derefter på Politigården. GA

BESØG I FOLKETINGET

I et samarbejde mellem Amalienborgklubben og Buchenwaldklubben er det lykkedes at arrangere et fælles besøg i Det danske Folketing lørdag den 18. oktober 1986. Arrangementet gælder de to klubbers medlemmer med damer.

Deltagerne mødes kl. 11 i Folketingets forhal, umiddelbart inden for indgangen fra Rigsdagsgården.

Herefter sker der indtil kl. ca. 12.30 en rundvisning i Folketingets lokaliteter, hvorefter vi samles til en fælles frokost i Snapstinget, og efter frokosten serveres der kaffe.

Vi søger at få et kendt folketingsmedlem, eller måske en minister til at underholde os lidt i forbindelse med frokosten.

Frokosten med kaffe, excl. drikkevarer, koster kr. 60,- pr. deltager.

Tilmelding er nødvendig, og den skal ske inden lørdag den 11. oktober 1986.

Amalienborgklubbens medlemmer bedes tilmelde sig til Frank Zorn, Schweizerdalsvej 85, 2610 Rødovre, tlf. 01 - 70 04 02.

Buchenwaldklubbens medlemmer bedes på sædvanlig vis tilmelde sig ved at indsende beløbet for deltagelsen på giro konto 6.17.60.03, Buchenwaldklubben v/Ernst Steen, Vendersgade 6, 4.t.h., 1363 København K.

Vel mødt til en interessant dag i kammeraters lag.

Med venlig hilsen
Bestyrelsen

VEDR. REJSEN TIL NORMANDIET/PARIS I 1987

Der er intet særligt nyt vedr. arrangementet.

Det ligger fast, at tidsrummet er: Fra fredag den 19. juni til søndag den 28. juni 1987, begge dage incl.

1. Overnatning i nærheden af Arnhem. Næste formiddag udflugt til omegnen af Arnhem, hvor historiske steder beses. Frokost i Arnhem, før viderekør-

sel til 2. overnatning i Antwerpen.

3., 4. og 5. overnatning i nærheden af eller i byen Caen. Dagene bruges til udflugter til historiske steder i Normandie.

6., 7. og 8. overnatning i Paris. 1. dag bruges til besøg i Versailleslottet m.v. 2. dagen har selskabet fri til selv at besøge de mange turistattraktioner i Paris.

9. overnatning i Vesttyskland. Inden vi kører ud af Frankrig, besøger vi i Vogesbjergene KZ-lejren Struthof-Natzweiler.

Der har allerede været en stor interesse for rejsen, og mange har meldt sig til deltagelse i den.

Disse tilmeldinger er selvfølgelig »foreløbige«, og skulle andre have lyst til allerede nu at foretage en sådan foreløbig tilmelding, er man velkommen til at rette henvendelse til klubbens sekretær Georg Andersen, Kongshaven 42 A, 2500 Valby, tlf. 01 - 17 47 88.

Vi forventer, at det færdige program vil blive bekendtgjort i Pigtråds februarnummer 1987.

Bestyrelsen

De Erhvervshæmmede for Trekantområdet har nu fået egne lokaler på Staldgården i Kolding. I indvielsen deltog omkring 100. Her ses fra h.: Major Gudmund Vølver, Georg Born, Kai Ibsen og »Jejse« (Jens Jacob Jensen).

A.P. Møller

I arbejde på de syv have
- under den
syvtakkede stjerne

MÆRSK

VI KLARER DERES AFFALDSPROBLEMER

LEVIN

Strandvejen 395, 2930 Klampenborg
Tlf. (01) 64 13 07 og (01) 64 03 22

ERHVERVSHÆMMEDE

ÅRHUS

29. AUGUST

Vi indbyder til sammenkomst den 29. august kl. 18.00 i Bildbjergparkens selskabslokaler.

Middagen koster kr. 100. Indtegningen slutter den 22. august. Der er kranse- nedlægning kl. 16.00 på Vestre Kirkegård.

Med venlig hilsen
Carl Buur Jensen

*

FREDERICIA

TUR TIL DET DEJLIGE ALS

Lørdag den 24. maj startede 17 kammerater fra Fredericia i bus mod Kolding, hvor tallet blev øget med 10 mere. Videre gennem Sønderjylland til Haderslev, og det gav 2 mere, og så gik det mod målet, der var sat til Augustenborg.

Lidt uden for byen holdt Ejler og Carl Otto for at lede os til spejderhytten »Svellebo«, hvor Edith og Ingeborg ventede med smukke kaffeborde. Efter et godt indhug på wienerbrød og lagkager entredes bussen, og med Carl Otto som professionel guide fik vi en meget fin tur gennem det skønne Als.

Turen gik gennem dejlige skove,

landsbyer med velholdte gårde og ad veje, hvor det næsten kun var os, der kørte, til mindsten for to allierede flyvere, hvis fly stødte sammen og knustes i april 1944. Der omkom 14 piloter, hvoraf tyskerne fjernede de 12, de sidste to, der var helt knust, begravede befolkningen. Deres kister er siden ført til krigsgravene i Haderslev.

Efter at Jeise havde lagt en buket ved mindestenen, sang vi sidste vers af »Altid frejdig«. Så gik turen videre til Augustenborg, hvor kirken blev beset og beundret så meget, at tre piger ikke kom med ud, men blev låst inde og måtte vente på befrielse af opsynet.

Ved »Svellebo« satte vi os atter til bords. En dejlig middag ventede. Efter kaffen var der sang og underholdning, til Jeise kl. 22 sagde tak for en hyggelig og vel tilrettelagt dag, og så blev kurserne sat hjemad igen.

Lilly

*Kammeraternes
Hjælpefond
værner om det,
der er fælles
for aktive
modstandsfolk.*

GESTAPOFANGERNE

SJÆLLANDSAFDELINGEN: SKOVTUR TIRSDAG

DEN 23. SEPTEMBER 1986

Bussen holder klar til afgang kl. 7,30 ved Hovedbanegården - over for Tivoli.

Turen går i år til Rødby, hvor vi sejler med færgen kl. 10,20. Ankomst retur til Rødby kl. 13,10.

Herfra kører vi til Nysted, hvor vi spiser frokost i Guvernaternes Hus, som nu er restauration og hedder »The Cottage«. Der er sørget for musik, så vi får en hyggelig eftermiddag.

Sjællandsafdelingen vil som hædersgæst invitere Hiltgunt Zassenhaus, som kommer på besøg i København i dagene 21. - 24. september 1986. Se artikel andet sted i bladet.

JOHAN FØGE JENSEN A/S

2, SKELBÆKGADE - DK-1717 KØBENHAVN V

Sommerstævnet i Vingsted

Landsforeningen Gestapofangerne holdt i juni måned et vellykket stævne i Vingstedcentret ved Vejle.

Stævnet begyndte officielt lørdag den 14. juni, men allerede fredag eftermiddag og aften var en snes deltagere ankommet for at hygge sig (og for at se VM-fodbold på centrets kæmpe-video-skærm).

Om lørdagen var der ellers den almindelige ankomst og indkvartering af deltagerne, ca. 70 i antal, inden de samledes til frokost og blev budt velkommen af Århus-afdelingens formand Ditte Johansen, der i spidsen for stævneudvalget havde planlagt stævnet.

Om eftermiddagen var der foredrag om Vingstedcentret, der ejes og drives af De danske skytte-, gymnastik og Idrætsforeninger, ligesom der var en rundgang i det store og imponerende anlæg, der giver plads for alle former for idrætsudfoldelser og som året rundt er fyldt med unge idrætsfolk. Centret ledes i øvrigt af vor kammerat fra modstandsbevægelsen, Terkel Teilmann.

En af stavnets hovedbegivenheder var festmiddagen lørdag aften, hvor Ditte Johansen igen med myndig hånd klarede aftenens afvikling, bistået af aftenens toastmaster Frode Toft.

Festtalen blev holdt af landsforeningens formand Axel Lauritzen, der bl.a. sagde:

- Vi har alle en opgave, nemlig at være gode kammerater. Vi kan være uenige om et eller andet, men vi kan tilgive hinanden og frem for alt aldrig bære nag. Og nu er vi så samlet her i Vingsted.

Hvor er det dejligt at kunne mødes 41 år efter, så mange gode kammerater i vor landsforenings regie. Og hvad er så grunden til, at vi samles her? Først og fremmest kan gamle KZ-fanger takke Folke Bernadotte og det svenske Røde Kors-detachement, Dansk Røde Kors og Jyllandskorpset for, at vi er her i dag. Men ikke mindst den fælles sag, vi kæmpede for i den onde tid. Hvor er det skønt at vågne, måske efter en ond drøm, og slå øjnene op, å gud ske lov, vi lever i et demokratisk samfund og et frit land. Ingen grund til angst eller fornemmelse af, at Gestapo kan komme og anholde dig, komme i forhør, blive pint og

plaget, eventuelt blive skudt eller komme i KZ-lejr. På trods af det blev vi ved med vort modstandsarbejde. Og jeg vil her omtale et eksempel.

Værtens historie

Der var en ung mand, en postassistent fra Fanø. Han tilhørte en gruppe, der blev kaldt »Ribedrengene«. Gestapo fik nys om gruppen og anholdt nogle Ribe-folk. Jeg har muligvis været sammen med nogle af dem i KZ-lejren. Det var bl.a. Viggo Hansen, Erik Balslev og Niels Gantzel Christensen, alle fra Ribe. Resultatet var, at vor postassistent måtte væk, han var jo nok hovedmanden. Han skulle til Sverige og blev udstyret med dæknævnet »Mads«. Han tog så til København, men endte i det nordsjællandske, hvor han kom med i modstandsarbejdet dér. Han var med ved våbenedkastninger, våbentransporter og ildkamp med tyskerne. Han blev i en sådan ildkamp ramt i armen af en tysk kugle, og efter sigende er kuglen eller kuglerne i armen endnu. Og nu er det på tide at fortælle, hvem vor unge politassistent er, det er ingen ringere end vor vært her i Vingstedcentret, Terkel Teilmann.

Gutenberghus

Terkel kom aldrig til Sverige. Det siges, at han engang var til et illegalt møde, hvor han havde sin forlovede med og præsenterede hende som sin kone. Og så var de jo nødt til at gifte sig, og hun sidder her, Kirstine Terkelsen, også kaldet »Nulle«. De har en søn, og han bærer mærkeligt nok navnet Mads.

Terkels modstandsarbejde gav ham adgang til det danske forsvar, og han blev major. Men en dag kom en oberst Klokhøj og bad Terkel nedlægge sit militære hverv. Og han blev så sat i gang med at lede det sted, hvor vi er her i dag. Her kommer ungdom fra hele landet og driver sport i alle genrer under frie forhold og får mange gode oplevelser.

Må det være tilladt at give Terkel en personlig hilsen fra en, de fleste her kender, nemlig Hans Bøjlund. Han har i telefonen fortalt mig det, jeg her har videregivet. Og jeg ved, at du, som den kammerat, du er, har hjulpet Hans op at stå, da han var længst nede, og det er han dig taknemlig for. Det er godt at vide, at du stadig hjælper dine kammerater fra den tid. Her tænker jeg også på sit arbejde for Nors Hovedgård, et andet godt eksempel på dine menneskelige egenskaber.

På landsforeningens vegne siger vi tak til dig for, at vi kunne komme her til vort sommerstævne. En stor tak skal også lyde til Århusafdelingens bestyrelse med Edith Johansen i spidsen for dette arrangement. I har virkelig gjort Jer umage. Tak skal I ha'.

Lad os til sidst udbringe et leve for det gode kammeratskab i vor landsforening. Den længe leve. -

Senere var der underholdning ved den tidligere forstander Gotlieb Jensen, der afslørede sig som en humørfyldt fortæller og siden også - med Mogens Petersen som medhjælper - afslørede indgående kendskab til besættelsestidens sabotage-teknik.

Det kammeratlige samvær afsluttedes med en gang solid natmad, hvorefter der langsomt faldt ro over det meste af centret.

Søndagen var præget af Valdemarsdagen

Søndagen var det Valdemarsdag, og dagen blev derfor indledt med flaghejsning og morgenandagt. Derefter var der en interessant busudflugt i omegnen med en dygtig chauffør, der viste sig at være en fremragende guide og fortæller.

Og så var det tid til afslutning med frokost. Her blev fra alle sider rettet tak

til Ditte Johansen og Århusafdelingens bestyrelse, der tilrettelagde det hele så udmærket, og til sidst kunne Ditte Johansen så takke stævnedeltagerne og afslutte stævnet med at ønske alle god hjemrejse, hvorefter alle rejste sig og sang med på »Skuld gammel venskab rejn forgo'«.

Gribende højtidelighed i KZ-lejren Mauthausen

Gestapofangerens Sjællandsafdeling startede sin rejse til Østrig den 7. maj fra Københavns Hovedbanegård med 48 deltagere, der alle var forventningsfulde.

Turen gik rask til Rødby og med færgen til Puttgarten. Turen gik nu ned gennem Tyskland til vort første overnattingssted, hotel Astoria i Bergrheinfeld ved Schweinfurt.

Næste morgen startede vi så med Wien som mål. Vi fandt hurtigt Hotel Wimberger på Neubaugürtel, kun få minutter fra den moderne Westbahnhof, og hvor vi skulle bo under opholdet i Wien.

Den næste dag havde vi en stor oplevelse, nemlig besøget på den spanske rideskole. Selve det at se den spanske

rideskole og se, hvordan heste og ryttere kunne arbejde sammen, var en stor oplevelse.

Søndag den 11. maj deltog vi i den store mindehøjtidelighed i KZ-lejren Mauthausen. Efter en samtale med en politiofficer fik jeg at vide, at der var kommet 105 busser og så mange personbiler, at man ikke havde tal på dem. De regnede med, at der var 8-9000 mennesker til stede. Mauthausen ligger ca. 160 km vest for Wien på vejen mod Linz.

30 delegationer

I selve højtideligheden var der ca. 30 delegationer fra mange lande, og alle mødte med faner og kranser. Ved opmarchen til kransenedlægningen, der skete i alfabetisk orden efter landenes navne, havde de fleste delegationer deres ambassadør eller militærattaché med foran. Det gjaldt både delegationerne fra U.S.A., Sovjetunionen, Polen, Italien, Frankrig, Holland o.s.v., men den danske ambassadør så vi ikke noget til, ligesom ambassaden havde meddelt, at man ikke havde plads til at modtage hele den danske delegation. At man ikke kunne modtage os fik være, hvad det er, men at ambassaden ikke som de øvrige landes ambassader mødte op i Mauthausen, syntes vi var fløvt for både ambassaden, den danske delegation og for Danmark. Det er faktisk sådan, at Mauthausen symbolsk for Østrig svarer til vor Mindelund i Ryvangen.

Efter kransenedlægningen, hvor-

Den 6. maj 1945. De befriede fanger hilser med jubel den første amerikanske panservogn rykke ind i lejren.

Den danske delegation ankommer til Mauthausen. Tavlen ved trappen er en hyldest til de første amerikanske soldater, der nåede frem og befriede lejren i 1945. Bilerne i baggrunden er fra de forskellige landes ambassader - kun den danske manglede. (Foto: Vagn Hansen)

under et militærorkester spillede sørgeomusik og de efterfølgende taler kunne vi bese lejren og blev klar over, hvilken forfærdelig lejr det har været.

Den første taler var den 80-årige østrigske jurist, dr. Ludwig Soswinski, der selv tilbragte 6 år som fange i lejren. Han er medlem af Mauthausenkomiteen og formand for en af de tre østrigske fangeforeninger, der i fællesskab og i samarbejde med regeringen hvert år står for arrangementet af mindehøjtideligheden. Han sagde bl.a.:

- Vor generation er ikke udelukkende kendetegnet af heltegerninger i frihedskampen, men også af personer, der deltog i og begik forbrydelser. Og i vor generation er der mange, der intet så og intet hørte. I Østrig og også i andre lande var der mange, der lukkede øjnene og ørerne for ikke at se eller høre sandheden.

Men for den videre udvikling er det ikke afgørende, om disse døve og blinde stadig intet ser eller hører. Afgørende i dag er, at virksomme mennesker og først og fremmest ungdommen erfarer, hvad der i historien er sket her og andre steder.

Vi, der har kæmpet for vort lands frihed og de mange fra andre lande, der deltager i denne højtidelighed ved, at vi har gjort vor pligt for vore hjemlandes uafhængighed og frihed.

På den østrigske regerings vegne talte undervisningsminister dr. Herbert Moritz, der overbragte regeringens hilsen og derefter bl.a. sagde:

- Vi kan ikke opdrage ungdommen til demokrati uden at beskæftige os med fortidens mørke sider. Fortiden kan ikke fortrænges eller gøres harmløs. Den

kan heller ikke lyves bort. Vi må beskæftige os med den, også når den betyder skam og smerte.

Vi glemmer ikke, at titusinder af østrigere blev dræbt, fordi de gik ind for friheden og demokratiet, at hundreder tusinder blev berøvet deres frihed, ofte under de skrækkeligste forhold eller blev forjaget ud af landet. Men vi glemmer heller ikke, og det er en anden side af sagen, at hundreder tusinder af østrigere i marts 1938 tiljublede Hitler. Vi glemmer heller ikke, at nogle af de værste krigsforbrydere var østrigere. Vi glemmer heller ikke, at Stortyskheden, Herrerasementaliteten og Antisemitismen i Østrig er ældre end Hitler.

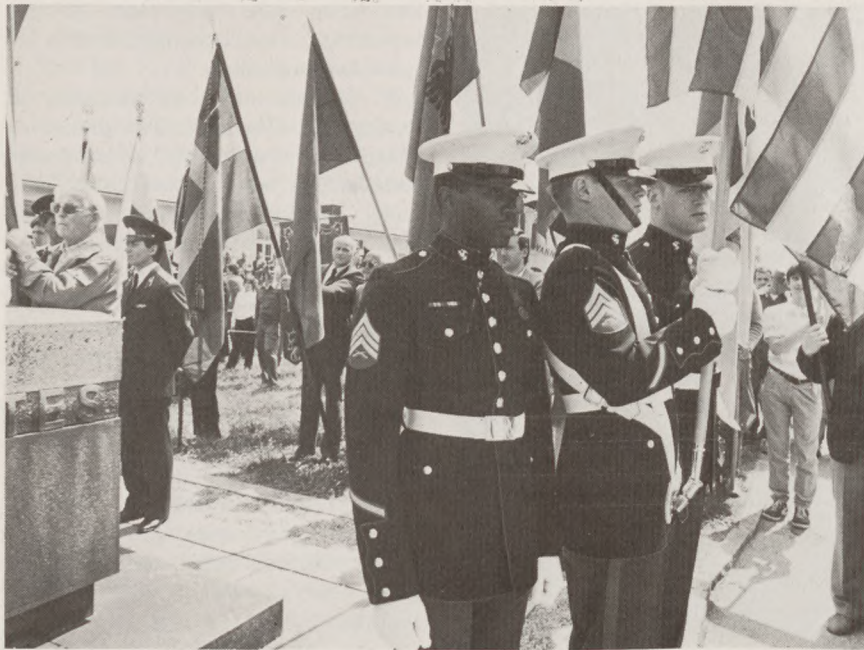
Vi er derfor forskrækkede, når de ting, vi troede var døde, igen dukker op. Vi lover derfor i denne stund, at vi må gøre alt for at noget sådant ikke mere skal ske.

*

Da vi skulle køre tilbage til Wien, fik vi en stor overraskelse, idet det østrigske KZ-forbund inviterede den danske delegation til frokost. Vi blev kørt til et dejligt gæstgiveri, hvor vi fik et pragtfuldt måltid. Efter at vor formand, Jens Thomsen, havde takket, sagde vi farvel til vore østrigske venner, der under hele opholdet i Wien var meget hjælpsomme, kørte vi tilbage til Wien langs Donaufloden, og det var for os danske en usædvanlig oplevelse, floden, bjergene, slottene og klostrene, og noget, vi ikke

Den danske krans lægges af Jens Thomsen og Mogens Petersen, medens Erik Larsen sænker fanen.

Den amerikanske fanevagt ved kransenedlægningen. Ved mindestenen ses bl.a. den sovjetiske militærattache.

er vant til, ophold undervejs og nød et glas hos en lokal vinbonde.

I Wien gjorde vi ture til slottet Schönbrunn og til Wiernes yndlingssted Prateren. Vi besøgte selvfølgelig også forlystelsesstedet Grinzing, en vinlandsby udenfor Wien, hvor næsten alt er gamle vinkroer med krohavere og Wienerang, ja her var vi hele to gange.

Der var også rundture i byen, og der var desuden lejlighed for deltagerne til selv at kigge på byen. Vi skulle have været i operetteatret og se »Flagermusen«, men billetterne havde været udsolgt næsten et år i forvejen. I stedet fik vi billetter til Wiens koncerthus, hvor vi oplevede en operettekoncert med fine solister og Hofburgorkestret, og det var en stor oplevelse.

Efter koncerten kørte vi til en restaurant. Hertil var også indbudt vore østrigske venner, så de kunne være sammen med os den sidste aften i Wien.

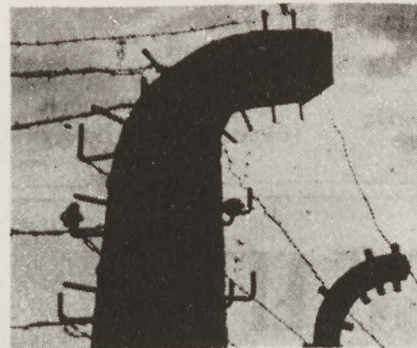
Næste morgen begyndte hjemrejsen, hvor vi overnattede på samme sted som på nedrejsen. For at jyderne kunne nå aftentoget fra København måtte vi op næste morgen kl. 5, men også det klarede vi i fin stil. Vi nåede færgen kl. 13.20, og bussen kom i rette tid til Hovedbanegården.

Om selve kørselen: Vi havde en fin bus og en kvindelig chauffør Doris, der med det samme faldt i alles smag. Hun viste stor dygtighed som chauffør og havde et humør, der gjorde, at hun helt

faldt ind i vort selskab. Alt i alt kan det siges, at vi igen havde haft en vellykket tur, som alle var tilfredse med og glade for.

Mogens Petersen

NEUENGAMME

PILGRIMSFARTEN TIL MEPPEN/DALUM OG VERSEN, ESTERWEGEN OG NEUENGAMME I DAGENE 5.-8. SEPTEMBER 1986.

Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme arrangerer også i år pilgrimsfærden til lejrene ved Emskanal og til Neuengamme.

Program

Fredag den 5. september 1986: Kl. 6.45 mødes deltagerne på Hovedbanegården i København, Tivolisiden

(Bernsdorffsgade). Herfra med bus til Meppen. Der køres via Gedser/Travemünde med ankomst til Meppen ca. kl. 20.

Lørdag den 6. september: Dagen er fri til afbenyttelse. Om fornøden tilslutning kan der arrangeres bustur til Lingen eller andre steder i området.

Søndag den 7. september: kl. 10 afgang fra Meppen til kz-kirkegården ved Dalum. Her afholdes mindehøjtidelighed og nedlægges blomster og krans. Fra Dalum køres til kz-kirkegården ved Versen-lejren. Her afholdes mindehøjtidelighed og nedlægges blomster og krans. Fra Versen fortsættes til mindeparken ved Esterwegen. Her nedlægges blomster og krans ved det store kz-mindesmærke og ved mindestenen for nobelpristageren Carl von Ossietzky. Efter højtideligheden køres tilbage til Meppen. Der bliver middagspause i Dörpen på vejen mellem Versen og Esterwegen.

Mandag den 8. september: Kl. 8 afgang fra Meppen til Neuengamme med beregnet ankomst i Neuengamme kl. 12. Her afholdes mindehøjtideligheder ved Danmarksstenen, Monumentet og på Krematoriepladsen. Derefter omvisning i Dokumentenhaus.

Efter højtidelighederne i Neuengamme bliver der arrangeret fællesspisning i Zollenspieker Fährhaus. Herfra hjemtur via Travemünde-Gedser.

Fanen kommer til stede. Priserne vil blive omtrent som sidste år. Hotel og ophold i Meppen - samt fortæring undervejs for egen regning. Gyldigt rejsepas er nødvendigt.

Tilmelding til Birgit Lærche (Søster), Immerkær 25, Hvidovre. Tlf. (01) 75 58 03. Senest 8. august 1986! (bedst efter kl. 18).

Vel mødt på turen til Meppen/Neuengamme.

Bestyrelsen/Festudvalget

RAVENSBRÜCK

INTERNATIONALT RAVENSBRÜCK-MØDE

Den internationale Ravensbrück-komité har holdt sit årsmøde i Paris, nærmere betegnet i Suresnes, en forstad til Paris. Fra Danmark deltog Klara Sørensen og jeg. Paris er stadig lige dejlig, selv om den er blevet så støjende, at man ikke på samme behagelige måde

kan nyde livet på en fortovsrestaurant, som før.

På vor vandring i byen besøgte vi monumentet for de deporterede på spidsen af Ile de la cité, lige neden for Notre Dame-katedralen. Det er et meget stærkt mindesmærke. Hvide krypter, hvor pigtråd og jernstænger dækker indgange til mørke gange, så man virkelig får fornemmelse af at være indespærret. Den eneste udsmykning er navnene på koncentrationslejrene. Det er et sted, hvor man tier eller taler meget sagte.

Selve mødet var godt. Vi kom fra 15 lande, ca. halvdelen fra vest og noget lignende fra øst. Vor franske præsident, Rose Guerin, åbnede mødet og holdt det gående i fint tempo. Hun havde iøvrigt gjort et fint arbejde med at få mødet arrangeret med kort varsel. Det skulle have været i Italien, men det kiksede, og så arrangerede den franske sammenlutning det i stedet.

Efter beretninger fra hvert land fik vi udarbejdet to resolutioner. En om faren ved neo-nazismen og de neo-fascistiske organisationer, der er dukket op. På linie med FNs fredsår var den anden resolution en appel til regeringerne om at nedskære atomvåbnene og indlede forhandlinger mellem stormagterne.

Fangernes museum i Ravensbrück blev også diskuteret. Det indrettes i det gamle fængsel, hvor der er indrettet 23 værelser, et for hver nation, der fik kvinder deporteret til lejren. Mange er allerede indrettet, og det danske værelse er under forberedelse. Frihedsfonden har skænket 5.000 kr. til formålet, og arbejdet sker i samarbejde med Frihedsmuseet i København. Hvis nogen ligger inde med ting eller f.eks. breve og andre genstande, der stammer fra lejren, bedes man reagere. Tingene kan sendes til Frihedsmuseet, hvor en medarbejder,

Esben Kjeldbæk, forbereder arbejdet.

Efter mødet var vi til reception på Rådhuset, hvor borgmesteren og præsidenten for de franske fangeorganisationer talte. Her mødte vi også nogle af vore franske venner fra lejren.

Næste morgen nedlagde vi ved en højtidelighed, der overværedes af madame Genevieve de Gaulle, en krans ved mindesmærket Mont Le Valerien. Det blev indviet i 1960 af præsident de Gaulle til minde om dem, der havde kæmpet for Frankrig under 2. Verdenskrig. Det er et gammelt fort, der spillede en uhyggelig rolle under krigen, idet nazisterne her henrettede ca. 4.500 franske frihedskæmpere. Et par hundrede ad gangen blev ført til et lille kapel, hvor de tilbragte natten, hvorpå der om morgenen blev hentet 10 ud ad gangen, og de måtte marchere ned til en lille åben plads i skoven og blev skudt.

Senere var vi i bus på en dejlig rundtur i Paris, afbrudt af en sejltur på Seinen. Vi kørte dernæst tværs gennem Paris og fik et dejligt indtryk af byen, til lige stor glæde for dem, der kendte Paris og for dem, der aldrig havde været der. Vi beundrede vildt vor buschauffør, der styrede det kæmpemæssige køretøj gennem de smalleste stræder med afsindig trafik og parkerede biler overalt. Undervejs satte vi flere af de delegerede af ved jernbanestationerne, og det er altid vemodigt at sige farvel til kammerater, som vi er kommet til at stå så nær.

Ragna Hamilton

*

MATERIALE TIL DE 23 NATIONERS MUSEUM I RAVENSBRÜCK

De 23 nationers museum i Ravensbrücklejren står nu foran sin fuldendelse. Frihedsmuseet i København har pla-

nen over det værelse, der er tildelt Danmark, og der forefindes også en del materiale, men der kan bruges mere. Så vi beder alle, tidligere fanger eller deres pårørende, dersom de har noget, der stammer fra eller har tilknytning til lejren, ligegyldigt hvor lille eller ubetydeligt det måske synes, venligst at sende det til Esben Kjeldbæk, Frihedsmuseet, Churchillpark 7, 1263 København K.

Vi vil gerne have, at Danmarks udstilling bliver så personlig som muligt. Dersom det er genstande, de pågældende nødtigt vil skille sig af med, kan museet fotografere dem og returnere dem. Det er ikke blot en udstilling, men et permanent museum, der skal indvies inden årets slutning.

R.H.

FRIHEDSMUSEET

AVIS-SPISESEDLER FORTALTE HISTORIE

Frihedsmuseet viste i sommer en særudstilling, hvor man lod avisernes »spisesedler« fra kioskerne fortælle besættelsestidens historie. Udstillingen kunne ses indtil søndag den 10. august.

Desuden vises et dias-show med dobbelt billedføring, således at man samtidig kunne se fotografier fra Danmark og fra udlandet. Dias-showet, der omhandlede 2. Verdenskrig, blev ledsaget af forklaring på dansk og ved enkelte forestillinger på engelsk. Også dette dias-show kunne ses til og med søndag den 10. august.

MINDEORD

MOGENS STAFFELDT

Boghandler Mogens Staffeldt, København, blev 71 år. Staffeldt var oprindelig leder af Dansk Samlings forlag, men startede i 1942 Nordisk Boghandel, der siden blev kendt som en af Skandinaviens førende. Mindre kendt er - af gode grunde - at boghandelen blev et vigtigt mødested for en række af modstandsbevægelsens ledende folk. Her kom medlemmer af Frihedsrådet, ledere af »Holger Danske«, ledende faldskærmsfolk og efterretningsfolk.

I februar 1944 blev brødrene Jørgen og Mogens Staffeldt taget af Gestapo. Fra Dagmarhus og Vestre Fængsel gik turen til Frøslev, men her skiltes de to

Mindesmærket for de henrettede franske modstandsfolk Mont le Valerien, et gammelt fort udenfor Paris.

brødre. Jørgen Staffeldt kom til Neuen-
gamme og videre til Porta Westfalica,
hvor han døde i december 1944. Mogens
Staffeldt var i Frøslev i 8 måneder og
blev så ved en fejlekspedition løsladt.
Han blev straks sendt til Sverige, hvor
han i krigens sidste periode var en af
Ebbe Muncks nære medarbejdere.

Mogens Staffeldt har i nogle år været
medlem af Frihedsfondens bestyrelse og
forretningsudvalg, og han fulgte med
største interesse arbejdet for modstand-
skampens skadelidte.

Selv betragtede han det som et mira-
kel, at han slap levende fra fangeskabet
og besættelsestiden og sagde, at det at få
lov til at vende tilbage til livet betyder,
at man betragter hver dag som en gave.
Og sådan gennemførte han faktisk at le-
ve.

For et par år siden modtog han Ebbe
Munck-fondens hæderspris. Han var da
så syg, at datteren måtte læse hans tak-
ketale, og selv lægerne havde da afskret-
vet ham. Men med en enestående livsvil-
je og livslyst fortsatte han - kun afbrudt
af hospitals- og rekreationsophold - ar-
bejdet i forretningen og deltog til det
sidste i ledelsen af arbejdet i kredsen
»den 16nde« og i Frihedsfondens.

Han var et stort menneske om hvem
det i ordenes bedste betydning virkelig
kan siges, at han var sine venners ven.
Han vil blive husket og mindet som en af
modstandskampens ædle og store skik-
kelser.

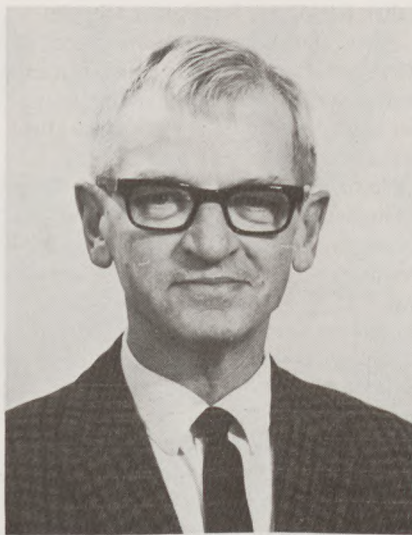
F. T.

SVEND JULSGAARD LARSEN

Fredag den 20. juni blev Svend Juls-
gaard Larsen bisat fra Bispebjerg kre-
matoriums lille sal. Dødsfaldet blev
først bekendtgjort, efter at bisættelsen
havde fundet sted, og til stede var derfor
kun familien og de allernærmeste fange-
kammerater. Sådan havde man ønsket
det.

Med Julsgaard Larsen er en af de
markante personer i fangesamarbejdet
gået bort. Allerede under fangeskabet i
koncentrationslejren Buchenwald place-
rede han sig som en central figur. Han
var en utrættelig igangsætter og hu-
mørspreder, og i løbet af nogle dage i
november 1944 skrev han - og lærte os
andre at synge - Buchenwaldsangen,
den sang, som vi stadig synger ved alle
sammenkomster i Buchenwaldklubben.

Julsgaard Larsen blev medlem af Bu-
chenwaldklubbens bestyrelse på den
stiftende generalforsamling i 1945. I de
første fem år var han næstformand, og i

Svend Julsgård Larsen.

de næste 28 år formand for klubben.
Han gjorde et stort og uegennyttigt ar-
bejde for klubben og dens medlemmer
på alle områder. Fremhæves må dog
især hans arbejde med erstatningssager,
et hjælpearbejde, som han udførte igen-
nem mange år til gavn for kammerater-
ne fra Buchenwaldklubberne, men
efterhånden også for andre fangekate-
gorier, ikke mindst efter at han som
medlem af Kammeraternes Hjelpe-
fonds bestyrelse, hvor han sad i en lang
årrække, havde overtaget den tidligere
formand, Kaj Dahls arbejde med
hjælpesager. Talrige er de fangekamme-
rater, som er Julsgaard Larsen tak skyl-
dig.

Glemmes skal det heller ikke, at Juls-
gaard Larsen havde en betydelig andel i
gennemførelsen af de forbedringer i er-
statningsloven, der blev gennemført ved
lovændringerne i 1969.

De sidste år var svære for Julsgaard
Larsen. Legemlige sygdomme og de-
pression tog modet og livslysten fra
ham.

Og nu er det forbi. Men vi, der er til-
bage, vil huske ham som igangsætter,
humørsprederen, og især som den, der
hjalp de mange fangekammerater, der
led nød, fysisk og psykisk.

Hans Andersen

*

VI HUSKER JULSGAARD

Som den gode kollega Julsgaard altid
har været, var han populær blandt
kolleger, og det kunne ikke undgås, at
han indenfor kollegers rækker påtog sig
forskellige tillidshverv, som han bestred
på bedste måde. Vi husker ham også for

hans medlemskab af Politiorkestret,
hvor han i en årrække spillede fagot.

Julsgaard søgte altid at sprede fest og
glæde, hvor han så end befandt sig, selv
om forholdene just ikke altid har opfor-
dret dertil, og mange vil erindre ham
som forfatter og instruktør af mange
politirevyer, som gennem årene blev op-
ført til stor glæde, såvel for medvir-
kende, som for tilskuere.

Desværre har de seneste år været svæ-
re for Julsgaard. Som så mange andre
var han selv ramt af alvorlige efterveer
fra opholdet i de forskellige lejre i Tysk-
land, hvilket har præget ham meget, og
som beklageligvis medførte, at vi i de se-
neste år ikke har haft ham blandt os ved
vore sammenkomster, hvor han var
meget savnet. Vi husker Julsgaard, når
han var blandt os sprudlende af humør
slog om sig med sine vittige bemærk-
ninger. Jo, vi har allerede savnet Juls-
gaard, og vi vil alle fremover føle et stort
savn, nu hvor han ikke er blandt os læn-
gere.

At Julsgaard ved sin afgang fra besty-
relsen i 1978 blev udnævnt til æres-
medlem af Buchenwaldklubben, var
blot et ringe bevis på vor taknemmelig-
hed, for alt hvad han har gjort for os.

Æret være hans minde!

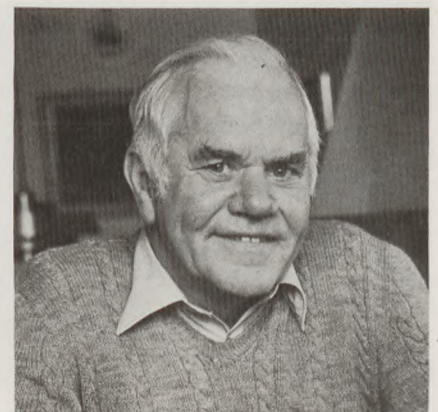
Georg Andersen

LAURITS KJØNGERSKOV

Atter har Neuengammeforeningens
bestyrelse mistet et medlem. Laurits
Kjøngerskov er ikke mere.

Laurits var i mange år revisor i fore-
ningen og siden medlem af bestyrelsen.
Han var aktiv i foreningen fra dens
start, og hans arbejde havde altid til for-
mål at bevare sammenholdet mellem
gamle fanger. Som han udtrykte det: Vi
var de første Europæere.

Hvor mange af os har ikke mødt ham

Laurits Kjøngerskov

som skipper på færger til Tyskland, altid let at finde i sin elskede blå trøje.

Det var også oftest Laurits, der på Neuengammeforeningens vegne deltog i Ladelund-møder og andre steder.

Men den mest uforglemmelige tradition for os i bestyrelsen, i hvert fald for mig, bestod i, at Ib, Laurits og jeg før bestyrelsesmøderne mødtes på Hovedbanegården til en lille snak.

I Neuengammeforeningen har vi kun gode minder om Laurits, og vore tanker går til Sonja og børnene, som har mistet mest.

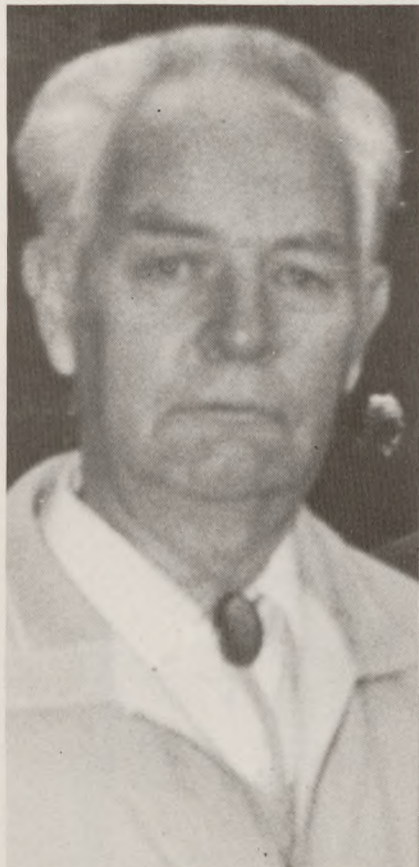
Villy Mørk Jensen

formand for Neuengamme-foreningen

HANS CHRISTIAN LASSEN

Landsforeningen af KZ-fanger fra Naeuengamme har haft den sorg at miste et af sine trofaste medlemmer. Den 29. juni afgik maler Hans Christian Lassen, Odense, ved døden efter længere tids sygdom 65 år gammel.

Hans Christian var aktiv i modstandsbevægelsen i Odense i tilknytning til DKP. Han blev arresteret i begyndelsen af 1944, da Gestapo arresterede en række medlemmer af »værftsgruppen«, der arbejdede med uddeling af illegale bla-

Hans Christian Lassen, fotograferet i Versen-lejren 1984.

de, indsamling af penge og sabotage. Værftsgruppen blev revet op på grund af stikkeri. Hans Christian blev taget til fange sammen med sin far Peter Lassen, der arbejdede som smed på Odense Stålskibsværft, og som var en af gruppens ledere.

Efter Gestapos barske metoder på Husmandsskolen i Odense, gik turen til Horserød, Frøslevlejren og derfra den 20. oktober 1944 til Neuengamme.

Fra Neuengamme kom Hans Christian sammen med sin far i november 1944 til udekommandoen Versen ved Meppen - en af de værste af Neuengammes arbejdskommandoer.

De to far og søn var et markant par i Versen-lejren, og at Hans Christian kom hjem i april 1945, befriet fra det tyske helvede af De Hvide Busser, skyldes uden tvivl faderens omsorg.

Den hårde tid i tysk kz-lejr havde ødelagt Hans Christians helbred.

Efter befrielsen deltog han aktivt i foreningens arbejde lokalt og på landsplan. Han var en trofast deltager i Neuengammeforeningens årlige pilgrimsfærd til Versen-lejren for at mindes de mange kammerater, der ikke kom hjem.

Vi mindes Hans Christian og vore tanker går til Peter. *Niels Otto Køster*

ADAM MØLLER

Oberst, tidligere folketingsmand, Adam Møller, blev 76 år.

Under besættelsen var han leder af »Bataljon Vesterport«, som bl.a. havde Istedgade under sig.

HARRY CHRISTOFFERSEN

Harry Christoffersen (Stoffer), Rådhusgade 21, Løgstør, afgik ved døden den 29. april på Farsø Sygehus, 81 år gammel. Grundet alder og afstand så vi ikke meget til »Stoffer« her på centret, men det var altid en fornøjelse at aflægge ham et besøg eller tale med ham i telefonen, han havde altid en frisk be-

mærkning, og altid meget at fortælle om. Han var en kendt skikkelse i Løgstør, hvor han havde boet det meste af sit liv. I mange år var han ansat hos Falck.

KAJ CHRISTENSEN

Kaj Christensen, Liselund, Vodskov, blev 77 år gammel. Kaj var blandt dem, der tilbragte ca. halvandet år i Stutthoflejren, en tid som nok ingen kom igennem, uden at det både fysisk og psykisk satte sine spor. Trods flere sygdomsperioder de senere år må man dog sige om Kaj, at han holdt humøret højt, han var altid frisk at tale med, og trods gangbesvær aflagde han af og til besøg her på centret, og hans første besøg gjaldt kontoret for at høre, hvordan det stod til med arbejdet. Han var stærkt interesseret, det kan jo nok have sine grunde i, at han var medstifter af vores forening og dens første formand. Kaj var ved sin død æresmedlem i foreningen.

HENRY DAVIDSEN

Vi havde i nogle uger ikke hørt noget til vort medlem Henry Davidsen, Grønlandstorv 5, Aalborg. Nogle kammerater ville derfor besøge ham. Det kom som et chok, da de og vi erfarede, at han allerede den 12. april var afgået ved døden, uden at vi havde hørt noget om det, således fik vi ikke lejlighed til at give ham en sidste hilsen.

Henry »Jesus« levede alene og klarede sig selv trods alderen 74 år, han stod dog netop for at skulle flytte i beskyttet bolig. Vi havde anbefalet ham Bernadottegården, men han ville ikke forlade Aalborg. Henry var fyrbøder og sejlede under krigen i allieret tjeneste.

FROGNER PEDERSEN

En meget trist tradition er vi ved at få, idet jeg synes, at hver gang vort blad er på vej ud af døren, så får vi meddelelse om en kammerats død. Jeg blev netop

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

nu ringet op og fik det triste budskab, at »Basse« er død.

»Basse« er identisk med vort mangeårige medlem Frogner Pedersen, Mølbergvej 10, 9380 Vestbjerg. Han var en kendt person her på centret, ja i medlemsskaren i det hele taget. Han var jo meget udadvendt. Vi sender vore tanker til hans hustru Ellen, som fik det triste budskab på sin arbejdsplads. »Basse« var taget til Nørresundby for at handle, da han pludselig faldt om. Et par gange før har hjertet været ved at sætte punktum for hans liv, men han har klaret det og vendt tilbage med godt humør, selv om han nok rent fysisk skulle passe på.

Vi havde netop talt om og glædet os til at besøge ham på hans 65 års fødselsdag den 18. juli.

OSVALD OLESEN

Yderligere får vi meddelelse om, at Osvald Olesen, Glentevej 5, Thyborøn, er afgået ved døden den 11. juni, 81 år gammel.

Oswald var en af fiskerne, der hentede våben i Nordsøen til modstandsbevægelsen. Vi har desværre ikke haft nogen forbindelse med disse folk i Thyborøn udover telefonsamtaler. *Børge Jensen*
Aalborg

BØGER

Fyldigt katalog til udstillingen i Dokumentenhaus i Neuengamme

»SS-Wirtschafts-Verwaltungshauptamt,
Unter den Eichen 126-235
Lichtenfelde-West
Berlin, den 8. oktober 1942.

HEMMELIGT

Vedr.: Tandguld
Til Reichsführer-SS
Berlin.

Hr. rigsfører!

Tandguld, hidrørende fra afdøde Häftlinge afleveres efter Deres befaling til Sanitätsamt. Dér bliver det anvendt i tandbehandling af vore mænd.

SS-Oberführer Blaschke disponerer allerede nu over et lager på mere end 50

kg guld, hvilket udgør behovet for ædelmetal de næste 5 år.

At samle mere guld til dette formål anser jeg såvel af sikkerhedsgrunde som af hensyn til anvendelsesmuligheden ikke for hensigtsmæssigt.

Jeg beder derfor om tilladelse til, at tandguld, hidrørende fra de normale afgange fra koncentrationslejrene, fremtidig må afleveres til Reichsbank mod kvittering.

Heil Hitler!

Efter bemyndigelse.

Frank

SS-Brigadeführer und Generalmajor
der Waffen-SS.«

Dette og en lang række lignende autentiske dokumenter fra nazitiden i Tyskland er gengivet i en ny bog »Arbeit und Vernichtung« med undertitlen »Das

Konzentrationslager Neuengamme 1938-1945«. Bogen er udarbejdet af Ulrich Bauche, Heinz Brüdigam, Ludwig Eiber og Wolfgang Wiedey og udkommet i 1986 på VSA-Verlag i Hamborg.

Bogen er i »Grossformat« (næsten A4) på 260 sider og fremtræder som et katalog for Dokumentenhaus i Neuengamme. Men hvilket katalog! I 43 kapitler, hvor indledt med et lille beskrivende afsnit, indeholder kataloget et væld af dokumenter, nogle i faksimile, andre gengivet in extenso eller i uddrag, i hundredvis af fotografier og tegninger, der levendegør denne skæbnsvangre historiske periode. Hovedvægten er naturligvis lagt på skildringen af Neuengammelejren, men Neuengammelejren er på fortrinlig vis sat ind i et politisk og administrativt helhedsbillede af Tyskland fra 1933 til 1945.

Ulrich Bauche/Heinz Brüdigam/Ludwig Eiber/Wolfgang Wiedey (Hrsg.)

Arbeit und Vernichtung

Das Konzentrationslager Neuengamme
1938-1945

Forsiden af den fornemme bog fra Dokumentenhaus i Neuengamme.

Bogen har forord af Hamborgs første-borgmester, Klaus von Dohnanyi, og indledning af den internationale Neuen-gamme-Amical ved formanden, Renée Aubry, og generalsekretæren, Fritz Bringmann. Den er forsynet med litte-raturfortegnelse, navneregister, sags-register og forkortelsesfortegnelse.

Bogen koster 20 DM. Alene på grund af billedmaterialet er bogen rigeligt pen-gene værd, også selv om det eventuelt skulle volde vanskeligheder med den ty-ske tekst.

Hans Andersen

Der kan gro blomster i granathuller...

Bob Ramsings smukke mindebog om Chr. Ulrik Hansen.

I en sidste hilsen til sine Holger Dan-ske-kammerater i Vestre Fængsel, sendt med fængselets hemmelige post, skrev den unge himmerlænding og stud.theol. Chr. Ulrik Hansen, selv dødsdømt i den tyske krigsret på Dagmarhus den dag (19.6.1944), bl.a.:

»En sidste tak til jer. Jeg takker min Gud, at jeg fik lov at leve i denne tid. På tre treklange har jeg søgt at leve mit liv: - Tro, håb og kærlighed (og som han skriver i et brev til sin mor samme dag: Men størst er kærligheden) - Frihed, sandhed og ret. - Pligt, ære og troskab. - For dem vil jeg også dø.

Det sidste år har vist, at krudtrøgen

Chr. Ulrik Hansen

ikke kan skjule Guds ansigt, og at der kan gro blomster i granathuller... Selv om man skyder mig, blev ikke hadske... Venner bliver altid en del af hinanden. Noget af jer dør med mig. Og noget af mig lever med jer. Gud i vold. Eders Christian.«

Chr. Ulrik Hansen fødtes 1921 på en lille gård i landsbyen Farsø i Himmerland, hvor fx også Thit Jensen og Johs. V. Jensen kom fra. En kraftig ung mand, fregnet, strittende rødt hår. En enspænder, men også selskabelig og pjanket mellem venner. Dog uden spiritus og dans. Han talte ravjysk, og han klædte sig undertiden lidt underligt for en sabotør, som skal skjule sig, ikke må vække opsigt. I en stor hue og kappe. På sine mange venner, i Jylland som i København, gjorde han et uudsletteligt indtryk. Han var sin ungdom til trods en selvskevren lederskikkelse.

Nu har så en ungdomsven og gruppe-kammerat, den kendte radiomand og forfatter Bob Ramsing, København, skrevet en meget smuk mindebog om Chr. Ulrik.

En god højskoleforstander?

Bogen bringer mange citater fra Chr. Ulriks breve, som han ikke var karrig med. Fx fra København til jyske modstandsfolk, skolekammerater, fra stats-skolen i Viborg og forældrene i Farsø. Især har den senere pastor Elith Olesen, Linå, Knud Malthe Poulsen og fru Inge Theut, Viborg, bistået med breve. E.O. og I.T. udgav også allerede i 1945 en lille bog om Chr. Ulrik.

Han var en meget talende fyr, altid optaget af filosofi, ny bøger, ny tanker. Han var nok endt som højskolemand og ungdoms-opdrager. En tid ville han være præst, en tid officer, men jeg tror mest på det med en højskole. Han var stærkt optaget af Kaj Munks liv og død og alt det, som skete for Chr. Ulrik selv. Ofrene måtte nytte, var bitre, men nød-vendige. Det gjaldt Holger Danske-grupper, Dansk Samlings-folk og dem i modtagegrupperne i Aars, Farsø, Horn-slet og Hvidsten.

Vi starter med, at en håndfuld unge, ivrige kornetter i september 1943, på et loft på gardehusarkasernen i Næstved, hvortil kornet- og løjtnantskolen fra Kronborg p.gr. af krigen og tyskerne var flyttet. Chr. Ulrik, selv en af dem, samler denne lille skare udvalgte, som han har tillid til, til et hemmeligt møde. Dels stjæler man her våben, nu beslag-lagt af tyskerne, som 29.8.43 afvæbnede

al dansk militær, efter at man havde tvunget regering og folketing til at indstille arbejdet for resten af besættel-sen. Og de våben, man snuppede (kaser-nens egne våben), dem fik man i stilhed bragt ud med nogle gødningsvogne. Her begyndte noget af det, han skulle komme til at stå for i København. Men sam-tidig organiserede han jyske grupper, først i Aars og Farsø, og snart blev han godsejer Fl. Junckers højre hånd, og da det gik galt for Chr. Ulrik, var det så, at Toldstrup kom til.

Det gik galt i Farsø

29. februar 1944 gik det galt i Farsø. Flere af gruppen blev anholdt, bl.a. manufakturkommis Knud Malthe Poulsen, som nu bor i Vejle. Han og en af de få endnu levende fra Hvidstengruppen, fhv. kgl. vejer og måler Knud Christensen, Randers, har begge gode ting at si-ge om Chr. Ulrik. Sidstnævnte fra grup-pernes samvær en kort tid i Vestre Fængsel og i Horserød. 19.6.44 døds-dømtes otte fra Aars-gruppen med Chr. Ulrik i spidsen. Andre otte fik 8 og 6 års tysk tugthus. Og to blev frifundet. 23.6.44 skete henrettelserne i Ryvangen. Knud Malthe Poulsen var nr. 9 på li-sten. Lige efter dødsdommene...

Monica Wichfeld

Den første tid sad Chr. Ulrik i Kong Hans arresten i Aalborg, og her havde man planer om at befri Chr. Ulrik fra. Men han ville ikke, for hvad med resten af gruppen? Dybt skuffede rejste en lille flok af hans kammerater tilbage til hovedstaden.

Og kort efter, beretter Bob Ramsing, kom man i København ud for en lig-nende opgave. Med et fingeret overfald på en Gestapobil på et gadehjørne på Vesterbro, og så befrielse af fangen i bi-len. Det hele var meget mystisk, men en Gestapomand var bestukket med en høj betaling. Der skete bare det, at bilen al-drig kom. Gestapomanden havde druk-ket sig fuld, da han fik første halvdel af det meget store beløb. Pralede løs. Og nu selv blev Gestapofange. Efter krigen fandt Bob ud af, at den, som skulle have været befriet, var Monica Wichfeld fra Engestofte på Lolland.

En varm og smuk modstandsbog, der siger meget om, hvorfor der blev kæm-pet.

Johs. Rasmussen

Bob Ramsing: Chr. U. og hans venner. 198 sider. 148 kr. Samle-rens forlag.

W JOHANSEN

JOSTEINSVEJ 51

2880 BAGSVÆRD

Pigtraad-Gestapofangen

Nummer 4. August 1986

ADRESSE- LISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.

Næstform.: Villy Mørk Jensen, Sjørringvej 6, Sjørring, 7700 Thisted. (07) 97 12 71.

Sekr.: P. Nielsen, Bavnebjergspark 6, 3520 Farum. (02) 95 22 08.

Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.

Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, Hans Andersen, Else Drejer, Lilian Olsen, Birgit Fischermann, Villy Mørk Jensen, Solveig Skjøtt, Ove Laursen og Peter Müller Madsen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev (03) 86 55 59.

Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6, 1363 København K. (01) 12 85 95.

Sommer: Møntstien 6, Vester Lyng, 4500 Nykøbing S. (03) 41 01 20.

Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. (09) 12 71 99.

Århus: Fmd.: Knud Andreasen, Brønshøjvej 11, Hyllested, 8400 Ebeltoft. (06) 33 60 61.

Kass./sekr.: Arnold Sejersen, Jægergårds-
gade 138, 2., 8000 Århus C. (06) 13 07 65.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. (08) 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Poul Nielsen, Bavnebjergspark 6, 3520 Farum. (02) 95 22 08.

Kass.: Ernst Nielsen, Firkovvej 42, 2800 Lyngby. Giro 6 45 87 18. (02) 87 09 58.

Socialsekretær: Otto Laugesen, Snerlevej 27, 7900 Nykøbing Mors. (07) 72 02 27.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (01) 35 50 12.

Kass.: Richard Tue Andersen, Randersvej 75, 8200 Århus N. (06) 16 92 42.

Omeçnsafde ingen:

Fmd.: Johan Kanding, Smedetoften 16, 2400 København NV. (01) 19 24 24.

Socialsekretær: Kaj Wadsbach Petersen, Lunde-
bjerggårdsvej 228, 2740 Skovlunde. (02) 94 44 92.

Kontor: Kongevejen 252, 2. sal, 2830 Virum. (02) 85 58 98. Giro 881 17 88. Åbent tirsdag, onsdag og torsdag kl. 10-14. Sociale sager kun tirsdag og torsdag.

Esbjerg afd. Fmd.: Viggo Hansen, Palnato-
kes Alle 19, 6700 Esbjerg. (05) 14 27 58.

Kontor: Centret, Skolegade 54, 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Fredericia afd. Fmd.: Jens Jac. Jensen, Får-
bækvejen 2, 7000 Fredericia. (05) 95 79 88.

Kontor: Kongensgade 31 A, tlf. 93 29 73, åbent tirsdag kl. 14-16.

Socialsekretær: Kai Ibsen, Skovparken 38 B, 6000 Kolding. (05) 52 82 43.

Kolding: Kontor: Koldinghus, Staldgården. Åbent 2. og 4. torsdag kl. 14-17.

Odense afd.: Kontor: Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ, tlf. (09) 15 45 87. Åbent hver onsdag kl. 10-12.

Fmd. og socialsekretær: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. (09) 15 98 27.

Kass.: Ruth Gjersing, L.A. Ringsvej 52, 5230 Odense M, tlf. (09) 14 27 16.

Sydfyns afd.: Louis Artéll, Brændeskovvæn-
get 7 B, postbox 251, 5700 Svendborg. (09) 22 37 00.

Aksel Jørgensen, Vornæsvej 33, 5700 Svend-
borg. (09) 54 12 29.

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskrænten
3, Ganløse Bund, 2760 Måløv. (02) 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Åbo), Lemvig-
vej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82. Cent-
rets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg (08)
12 16 19. Åbent tirsdage 10-12, torsdage 10-
12 og 14-17.

Århus afd.: Alfr. Bertelsen, Louis Hamme-
richs Vej 11,2, 8200 Århus N. (06) 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent mandag-fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Axel Lauritzen, Lundtofteparken 42, 2.tv., 2800 Lyngby. (02) 88 12 42.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. (06) 42 69 61.

Randers afd.: Fmd.: Erik Andersen, Fjord-
bakken 32, Møllerup, 8900 Randers. (06) 44 13 19.

Kass.: Karin Larsen, Sjællandsgade 11, 8900 Randers. (06) 42 58 60.

Sjællandsafd.: Fmd.: Jens Thomsen, Skot-
tegården 15, 2770 Kastrup. (01) 50 48 61 og (01) 50 09 70.

Kass.: E. Gajhede, Vejlands Alle 95, 2300 Kø-
benhavn S, tlf. (01) 58 16 55. Giro 1 70 30 72.

Århus afd.: Fmd.: Edith Johansen, Hou-
gårdsvej 58, II, 8220 Brabrand. (06) 26 15 19.
Kass.: Elisabeth Thorsen, Irisvej 2, 8400 Ebel-
toft. (06) 34 17 82.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN:

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. (02) 48 56 74.

Kass.: Henning Skøtt Sørensen, Kastrupvej 78, 1.tv., 2300 Kbh. S., tlf. (01) 58 31 02.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjelør Boulevard 12, 2.tv., 2450 Kbh. SV. (01) 16 60 98.

Kass.: Gunnar Transel, Vestergade 29, 7100 Vejle.

HORSERÖD

Fmd.: Heinrich Davidsen, Kastrupvej 90, 2300 København S. (01) 55 34 99.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Villy Mørk Jensen, Sjørringvej 6, Sjørring, 7700 Thisted. (07) 97 12 71.

Kass.: Søster Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. (01) 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsgade 5, 5000 Odense C.

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N. (01) 35 50 12.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000 Odense C. (09) 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. (09) 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. (02) 98 11 77.

Kass.: Ingeman Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre (01) 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Toftekærsvvej 28 C, 2820 Gentofte. (01) 65 82 12.

Kass.: Herman Erbstein, Gerlevvej 15, 2700 Brønshøj. (01) 28 27 15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejes af De Erhvervshæmmede. 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8592 Anholt by. Henv. til: Alfred Bertelsen, Louis Hamme-
richsvej 11, 2., 8200 Århus N. (06) 16 63 18.

Kegnæs: Ejes af Kammeraternes Hjælpe-
fond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henv.: Alex Binnebalde, (07) 98 11 95.

Smidstruphytten: Ejes af Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henv. til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse (02) 48 56 74.